

ПВНЗ «КИЇВСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра управління та економіки фармації, технології ліків

Допущено до захисту
Протокол засідання кафедри управління
та економіки фармації, технології ліків
№ 6 від «23 січня» 2025 р.
Завідувач кафедри управління та
економіки фармації, технології ліків,
к.фарм.н., доц. _____ Бутко Л.А.

Магістерська робота

на тему:

«Організаційні підходи щодо забезпечення населення України
парафармацевтичною продукцією»
(«Organizational approaches to providing the population of Ukraine with
parapharmaceutical products»)

Виконала здобувач вищої освіти
6 курсу Фз1901 групи
заочної форми навчання
факультету фармації та психології
Мінчук Альона Сергіївна
Науковий керівник: завідувач кафедри,
к.фарм.н., доц. Бутко Л.А.

Київ 2025

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ДІЄТИЧНІ ДОБАВКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ТА ПІДТРИМКИ ЗДОРОВ'Я.....	7
1.1. Практична значимість парафармацевтичної продукції та термінологічні особливості в різних країнах світу.....	7
1.2. Дієтичні добавки: класифікація, основні функції.....	11
1.3. Порівняльна характеристика маркування дієтичних добавок в Україні та країнах світу.....	13
1.4. Характеристика дієтичних добавок, які впливають на функцію імунної системи.....	18
1.5. Нормативно-правове регулювання обігу дієтичних добавок.....	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ ІМУННОЇ СИСТЕМИ....	22
2.1. Аналіз асортименту дієтичних добавок, що підтримують функцію імунної системи.....	22
2.2 Аналіз фірм-виробників ДД, які підтримують функцію імунної системи.....	34
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЩОДО ВИГОТОВЛЕННЯ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ.....	43
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	59
ДОДАТОК А.....	64
ДОДАТОК Б.....	

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

БАД –	біологічно активні добавки
ГАМК –	гамма-аміномасляна кислота
ГМО –	генетично модифікований організм
ДД –	дієтичні добавки
ЄДРПОУ –	Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України
ЄС –	Європейський Союз
КЖК –	коротколанцюгові жирні кислоти
МОЗ –	Міністерство охорони здоров'я України
РНОКПП –	реєстраційний номер облікової картки платника податків
ШКТ –	шлунково-кишковий тракт
DSHEA –	Dietary Supplement Health and Education Act (Закон про дієтичні добавки та освіту щодо їх використання)
EFSA –	European Food Safety Authority (Європейське агентство з безпеки харчових продуктів)
EMA –	European Medicines Agency (Європейська медична агенція)
FDA –	Food and Drug Administration (Управління контролю за якістю харчових продуктів та ліків)
FTC –	Federal Trade Commission
GMP –	Good Manufacturing Practice
ISO –	International Organization for Standardization (Міжнародна організація зі стандартизації)
NHPs –	Natural Health Products (природні та немедикаментозні продукти для здоров'я)
NPN –	Natural Product Number
WHO –	World Health Organization

ВСТУП

Останнім часом виробництво та обіг дієтичних добавок, що відносяться до спеціальних харчових продуктів набули значної популярності як в Україні, так і в світі. Незважаючи на те, що ДД не є лікарськими засобами, споживачі активно використовувати їх для покращення загального стану здоров'я. Просування та продаж ДД мають позитивні тенденції на ринку, але залишаються невизначеними деякі питання, а саме: питання якості такої продукції, формування нормативно-правової бази регулювання та державний контроль у сфері обігу та імпорту продукції.

Тому **актуальним** є дослідження вітчизняного фармацевтичного ринку, аналіз асортименту та маркетингові дослідження ДД.

Мета роботи – дослідження вітчизняного фармацевтичного ринку дієтичних добавок до продуктів харчування, що підтримують функцію імунної системи та оцінка їх доступності.

Для досягнення поставленої мети було визначені наступні **завдань** :

- узагальнити літературні дані;
- дослідити нормативне регулювання обігу та імпорту ДД в Україні;
- провести маркетинговий аналіз фармацевтичного ринку вітамінів та вітамінно-мінеральних комплексів, що підтримують функцію імунної системи, представлених дієтичними добавками;
- провести аналіз асортименту ДД, що сприяють покращенню функції імунної системи;
- надати оцінку фірмам-виробникам ДД, які представлені на вітчизняному ринку;
- проаналізувати нормативно-правове регулювання в Україні та за кордоном;
- надати рекомендації щодо поліпшення нормативно-правової бази в Україні

Об'єктом дослідження є нормативно-правові документи з питань обігу дієтичних добавок; вітчизняний фармацевтичний ринок вітамінів та вітамінно-

мінеральних комплексів, що підтримують функцію імунної системи; дані літературних джерел за тематикою дослідження.

Предмет дослідження: забезпеченість вітчизняного фармацевтичного ринку вітамінами та вітамінно-мінеральними комплексами, що підтримують функцію імунної системи.

Матеріалами дослідження є інформаційно-пошукові системи: «Компендіум», дані інтернет-ресурсу з пошуку ДД в аптеках України на сайті Tabletki.ua станом на грудень 2024 року.

Задля досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано **комплекс методів дослідження** відповідно до поставлених завдань: інформаційний, системний, статистичний, аналітико-порівняльний (при аналізі літератури, дослідженні асортименту вітамінів та вітамінно-мінеральних комплексів на вітчизняному фармацевтичному ринку), ретроспективний, математико-статистичний (при обробці результатів дослідження), метод наукового узагальнення, кабінетні та польові методи дослідження, а саме: контент-аналіз вторинних джерел (публікації вітчизняних та закордонних вчених у наукових фармацевтичних та медичних виданнях), графічний (для візуального представлення отриманих результатів) та узагальнення (при підведенні підсумків дослідження, підготовці висновків). Для математичної обробки були використані сучасні комп'ютерні технології.

Публікації. Основні положення дослідження викладено на науково-практичній конференції з міжнародною участю та опубліковано наступні наукові праці (ДОДАТОК):

1. Бутко Л.А., Мінчук А.С., Фоміна К.О. Комплексна оцінка ринку парафармацевтичної продукції. *Збірник наукових публікацій міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 36, м. Тернопіль, Україна – м. Ополе, Польща, 17-18 грудня 2024 р. С. 213 - 216.*

РОЗДІЛ 1. ДІЄТИЧНІ ДОБАВКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ ТА ПІДТРИМКИ ЗДОРОВ'Я

1.1. Практична значимість парафармацевтичної продукції та термінологічні особливості в різних країнах світу

Парафармацевтична продукція на ринку України представлена широким асортиментом біологічно активних добавок (БАД), що спрямовані на підтримку здоров'я та профілактику захворювань. Ці продукти зазвичай містять рослинні екстракти, антиоксиданти, ферменти, амінокислоти, жирні кислоти та інші біологічно активні речовини.

Парафармацевтична продукція реєструється як дієтичні добавки, а не як лікарські засоби. Відповідно, їх ефективність базується на дослідженнях компонентів, а не на клінічних випробуваннях [1, 2].

В Україні назву "біологічно активні добавки" офіційно замінено на термін "дієтичні добавки (ДД)" з ухваленням нового законодавства. Основним документом, що регулював зміну термінології був Закон України "Про безпечність та якість харчових продуктів" № 1602-IV від 23 грудня 1997 року (в редакції після змін) [3]. Це було зроблено відповідно до вимог гармонізації українського законодавства із законодавством Європейського Союзу. Європейське законодавство використовує термін "dietary supplements" або "food supplements", що відповідає поняттю "дієтичні добавки". Термін "біологічно активні добавки" викликав асоціацію із лікарськими засобами та міг вводити в оману споживачів, тоді як дієтичні добавки не можуть вважатися медикаментами. Новий термін акцентує увагу на харчовій природі продуктів і підкреслює їхню допоміжну функцію у раціоні харчування.

Вимоги щодо обігу дієтичних добавок та використання терміну "дієтичні добавки" відповідно до стандартів ЄС, а також технічний регламент щодо дієтичних добавок, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України № 1023 від 31 жовтня 2007 року [4, 5].

На сьогодні не існує чіткої сформульованої термінології між країнами, яка може використовуватись для класифікації та сфери використання (табл. 1.1.). Обіг дієтичних добавок в багатьох країнах світу є недостатньо врегульованим на відміну від обігу лікарських засобів.

Таблиця 1.1.

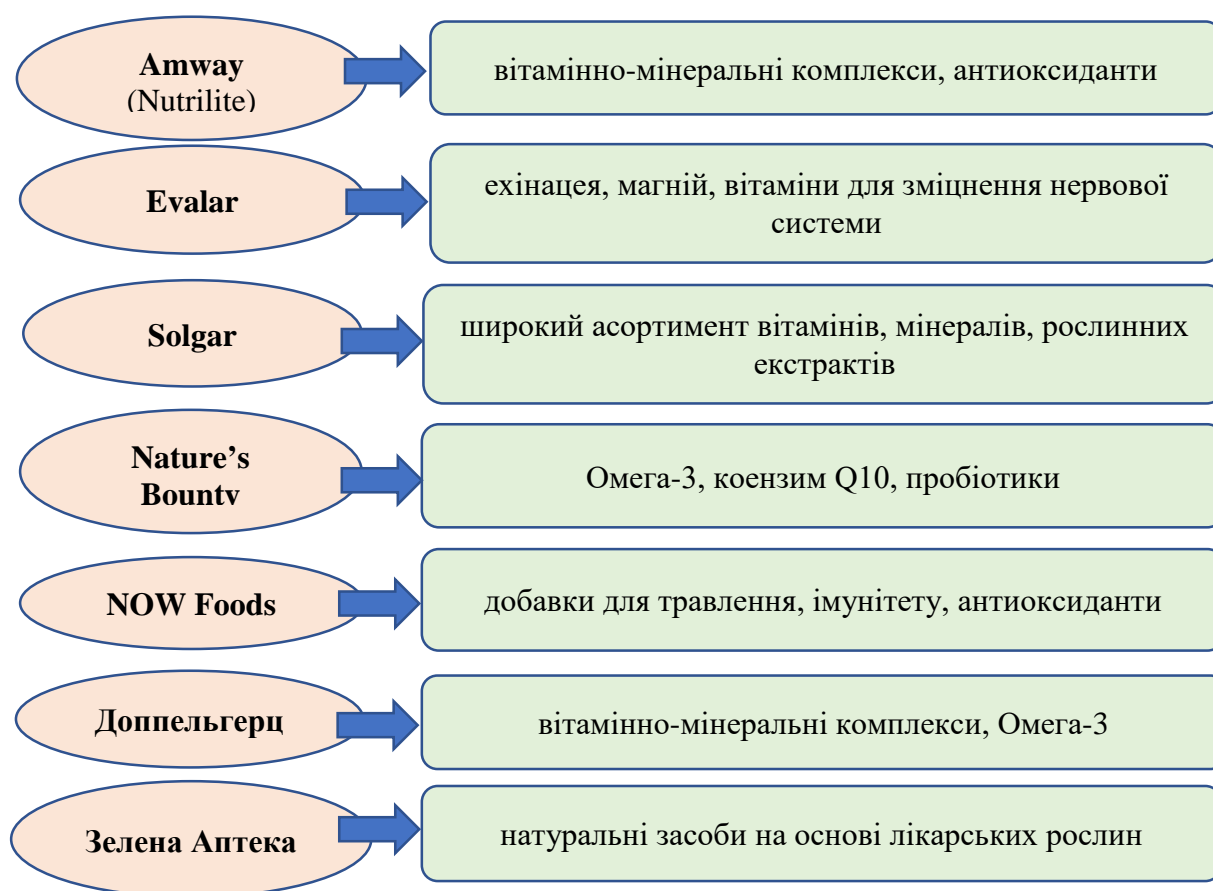
Визначення та термінологія дієтичних добавок у різних країнах світу

Країна	Назва	Визначення
<i>Україна</i>	дієтичні добавки	це харчові продукти у формі капсул, таблеток, порошків, рідин чи інших дозованих форм, призначені для вживання у невеликих кількостях окремо або разом із їжею з метою забезпечення нормального функціонування організму людини, поповнення запасів поживних речовин, макро- та мікроелементів, вітамінів, амінокислот, рослинних екстрактів або інших речовин з метою підтримки здоров'я. Не вважаються лікарськими засобами і не можуть використовуватися для лікування чи діагностики захворювань [6].
<i>Європейський Союз</i>	харчові добавки (food supplements)	харчові продукти, призначені для доповнення звичайного раціону та, які є концентрованими джерелами поживних речовин або інших речовин з харчовим або фізіологічним впливом, що самі або в комбінації представлені у лікарських формах таких як капсули, таблетки,

		<p>порошки або рідини, призначені для вживання у невеликих кількостях. Доповнюють звичайний раціон, особливо у разі дефіциту певних поживних речовин [7].</p>
<p><i>Сполучені Штати Америки</i></p>	<p>дієтичні добавки (dietary supplements)</p>	<p>це продукт (окрім тютюну), призначений для споживання людиною, який доповнює раціон харчування і містить один або більше з наступних компонентів: вітаміни, мінерали, трави або інші рослинні компоненти, амінокислоти, речовини для збільшення харчової цінності (ферменти, метаболіти тощо). У Сполучених Штатах дієтичні добавки регулюються як харчові продукти, але з додатковими вимогами щодо безпеки та маркування. Виробники можуть заявляти про вплив на структуру або функції організму (наприклад, "покрощує травлення"), але такі заяви повинні супроводжуватись певними попередженням [8, 9].</p>
<p>Канада</p>	<p>природні та немедикаментозні продукти для здоров'я (Natural Health Products, NHPs)</p>	<p>це речовини, які використовуються для відновлення або підтримання здоров'я, а також для профілактики захворювань. Вони включають вітаміни, мінерали, трави, амінокислоти, жирні кислоти, пробіотики та інші біологічно активні компоненти. Кожен продукт отримує номер природного продукту (NPN),</p>

		який свідчить про його реєстрацію в Директораті природних та немедикаментозних продуктів для здоров'я (Natural and Non-prescription Health Products Directorate, NNHPD) та вказує на безпечність [10, 11].
--	--	--

На ринку України популярними є наступні бренди та виробники парафармацевтичної продукції:

1.2. Дієтичні добавки: класифікація, основні функції

Біологічно активні добавки – це продукти, які містять природні або ідентичні природним біологічно активні речовини. Вони призначені для вживання разом із їжею або введення до раціону для збагачення його корисними компонентами. Основна мета БАД – підтримка здоров'я, профілактика захворювань і корекція фізіологічних станів організму [12].

В Україні офіційної класифікації біологічно активних добавок, затвердженої на законодавчому рівні, немає. Однак на практиці використовуються загальноприйняті підходи до розподілу БАД за функціональним призначенням, за походженням та інколи за лікарською формою (рис. 1.1.)

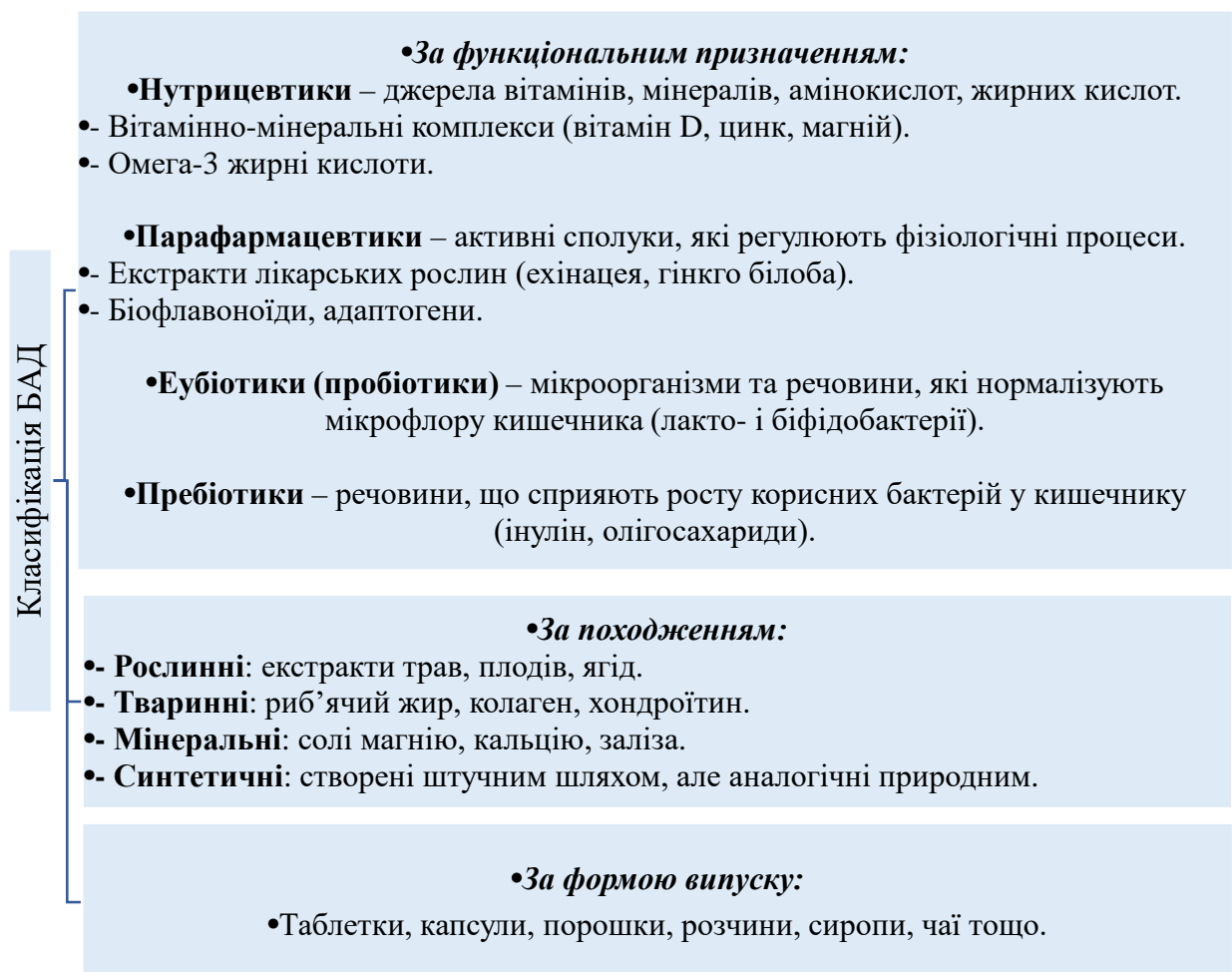

Рис. 1.1. Класифікація БАД

Розглянемо коротко характеристику кожної групи БАД та її основний вплив на організм людини.

Нутрицевтики – це біологічно активні добавки, що містять вітаміни, мінерали, амінокислоти, жирні кислоти, антиоксиданти та інші корисні речовини. Вони спрямовані на підтримку здоров'я, профілактику захворювань і корекцію дефіциту поживних речовин (рис. 1.2).

Основними функціями нутрицевтиків є [13, 14, 15]:

1. підтримка імунної системи – містять антиоксиданти (вітаміни С, Е, селен, цинк), які знижують оксидативний стрес і сприяють захисту клітин від ушкоджень;
2. профілактика серцево-судинних захворювань – омега-3 жирні кислоти та коензим Q10 допомагають регулювати рівень холестерину, підтримують здоров'я серця та знижують запалення;
3. поліпшення стану шкіри, волосся та нігтів – колаген, біотин, цинк сприяють регенерації шкіри та підтримують здоров'я волосяних фолікулів;
4. нормалізація травлення – пробіотики та пребіотики сприяють відновленню мікрофлори кишківника, покращують засвоєння поживних речовин;
5. підтримка нервової системи – вітаміни групи В, магній і мелатонін сприяють зниженню стресу, поліпшують сон і когнітивні функції;
6. профілактика остеопорозу та здоров'я кісток – вітамін D, кальцій та магній зміцнюють кісткову тканину, запобігають розвитку остеопорозу;
7. детоксикація організму – комплекси на основі рослинних екстрактів (розторопші, куркуми) сприяють очищенню печінки та виведенню токсинів.

Рис.1.2. Функції нутрицевтиків

Парафармацевтики – це біологічно активні добавки, які містять речовини рослинного, тваринного або мінерального походження. Їх основна мета – підтримка фізіологічних функцій організму, профілактика захворювань та корекція функціональних порушень.

Основними функціями парафармацевтиків є:

1. підтримка імунітету – містять імуностимулятори (ехінацея, елеутерокок), які активують імунні клітини та сприяють боротьбі з інфекціями;
2. протизапальна дія – екстракти рослин (куркума, імбир) мають потужні антиоксидантні та протизапальні властивості, що знижують рівень хронічного запалення;
3. антиоксидантний захист – екстракти зеленого чаю, виноградних кісточок або ягоди годжі нейтралізують вільні радикали, захищаючи клітини від ушкодження;

4. регуляція роботи серцево-судинної системи – добавки з гльодом, коензимом Q10 або ресвератролом нормалізують тиск, покращують кровообіг та зміцнюють судини;
5. підтримка травлення – екстракти артишоку, фенхелю, м'яти сприяють поліпшенню травлення, зменшенню здуття та нормалізації функції печінки;
6. заспокійлива дія на нервову систему – рослинні добавки на основі валеріани, меліси чи пасифлори знижують тривожність, покращують сон, зменшують стрес;
7. гепатопротекторна дія – силімарин, що міститься в розторопші, захищає клітини печінки від токсичного впливу, сприяє їх відновленню;
8. антимікробна та противірусна дія – деякі парафармацевтики, такі як прополіс, мають широкий спектр дії проти бактерій, грибків і вірусів [16, 17].

Еубіотики — це біологічно активні добавки, що містять живі мікроорганізми (пробіотики), їх метаболіти або субстрати, які сприяють підтримці здорової мікрофлори кишківника. Вони відіграють важливу роль у забезпеченні нормального функціонування шлунково-кишкового тракту (ШКТ) і загального здоров'я організму.

Основні функції еубіотиків є:

1. відновлення мікрофлори кишківника – еубіотики сприяють заселенню кишківника корисними бактеріями, такими як *Lactobacillus* і *Bifidobacterium*, що важливо після лікування антибіотиками або при дисбіозі;
2. підтримка травлення – допомагають розщеплювати складні вуглеводи, білки та жири, полегшуючи їх засвоєння;
3. покращення імунної системи – стимулюють імунну відповідь, активуючи клітини імунної системи та збільшуючи вироблення антитіл;
4. захист від патогенів - виробляють антимікробні речовини, такі як бактеріоцини, які пригнічують ріст патогенних бактерій;

5. зниження запалення – регулюють рівень прозапальних цитокінів і зменшують прояви хронічних запальних процесів у ШКТ;
6. детоксикація організму – зв'язують токсичні речовини (амоній, феноли) та виводять їх з організму;
7. попередження алергічних реакцій – сприяють розвитку толерантності до харчових антигенів, зменшуючи ризик харчових алергій;
8. поліпшення психоемоційного стану (вісь " кишківник-мозок") – виробляють нейротрансмітери (серотонін, ГАМК), які покращують настрій і знижують рівень стресу [18, 19, 20, 21].

Пребіотики – це харчові компоненти, які не перетравлюються в шлунково-кишковому тракті людини, але стимулюють ріст і активність корисної мікрофлори кишківника. Вони переважно представлені складними вуглеводами, такими як олігосахариди та інулін.

Основними функціями пребіотиків є:

1. стимулювання росту корисної мікрофлори – пребіотики є субстратом для корисних бактерій (наприклад, *Bifidobacterium* і *Lactobacillus*), сприяючи їхньому розмноженню та збереженню балансу мікрофлори кишківника.
2. покращення роботи травної системи – регулюють перистальтику кишківника, допомагають уникати запорів і зменшують ризик дисбактеріозу;
3. посилення імунного захисту – стимулюють імунну систему через взаємодію з кишковими бактеріями, які активують імунні клітини;
4. покращення метаболізму ліпідів – сприяють зниженню рівня холестерину і тригліцеридів у крові шляхом ферментації та продукції коротколанцюгових жирних кислот (КЖК);
5. регуляція рівня глюкози в крові – сповільнюють всмоктування глюкози в кишківнику та підтримують нормальний рівень цукру в крові;
6. захист від патогенів – перешкоджають росту шкідливих мікроорганізмів за рахунок зниження рН середовища та конкуренції за ресурси;

7. синтез вітамінів і корисних речовин – сприяють виробленню корисних метаболітів, таких як вітаміни групи В і К, а також коротколанцюгових жирних кислот (ацетат, пропіонат, бутірат);

8. зменшення ризику колоректального раку – ферментація пребіотиків у кишківнику знижує рівень канцерогенів та стимулює апоптоз у злоякісних клітинах [22, 23, 24, 25].

Хоча дієтичні добавки не є заміною повноцінного харчування, а для деяких видів ДД відсутня достатня доказова база, але натуральність складу та комплексний вплив на організм сприяють широкому використанню ДД населенням.

Слід відмітити деякі рекомендації щодо використання:

- перед початком прийому бажано проконсультуватися з лікарем;
- важливо обирати якісні продукти, сертифіковані відповідно до законодавства країни;
- не перевищувати рекомендовану дозу;
- вести здоровий спосіб життя;
- ДД ефективні лише у поєднанні з правильним харчуванням

Таким чином, цінність кожної групи ДД є беззаперечною, загальною функцією для всіх груп є профілактика низки хронічних захворювань.

1.3. Порівняльна характеристика маркування дієтичних добавок в Україні та країнах світу

Маркування дієтичних добавок в Україні підпорядковується суворим вимогам, спрямованим на забезпечення прозорості інформації для споживачів і запобігання введенню їх в оману. Важливо, щоб виробники дотримувались національних і міжнародних стандартів, аби гарантувати безпечність і якість продукції [3, 26, 27]. В таблиці 1.2. представлені основні вимоги до маркування дієтичних добавок.

Таблиця 1.2.

Особливості маркування дієтичних добавок

Країна	Основні вимоги до маркування
Україна	<p>1. Обов'язкові елементи на етикетці:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Назва продукту з позначенням "дієтична добавка". ➤ Повний склад продукту: активні інгредієнти (вітаміни, мінерали, екстракти тощо) з вказанням кількості на порцію та допоміжні речовини (за потреби). ➤ Рекомендації щодо застосування: добова доза, спосіб вживання та тривалість застосування. ➤ Застереження. Наприклад, "Не є лікарським засобом", "Перед застосуванням рекомендується консультація з лікарем". ➤ Попередження про можливі алергічні реакції (у разі наявності). ➤ Дата виробництва та кінцевий термін придатності. ➤ Умови зберігання. ➤ Інформація про виробника: назва компанії, адреса та контактні дані, країна походження. <p>2. Вся інформація повинна бути подана державною мовою (українською). Допускається дублювання іншими мовами, але українська версія є пріоритетною.</p> <p>3. Заборонені елементи:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Заяви, які приписують дієтичним добавкам лікувальні або профілактичні властивості. Наприклад: заборонено вказувати, що добавка "лікує хвороби" або "запобігає інфарктам". ➤ Непідтвержені науковими дослідженнями твердження щодо користі продукту.

	<p>4. Спеціальні маркування:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ У разі вмісту алергенів (наприклад, лактоза, глютен), це обов'язково має бути зазначено. ➤ Для продуктів із генетично модифікованими організмами (ГМО) має бути спеціальне попередження. <p>5. Штрих-код та сертифікація:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Продукт має бути зареєстрований у державних органах. ➤ Обов'язкове нанесення штрих-коду та зазначення відповідності державним стандартам [26, 27].
<p><i>Країни Європейського союзу</i></p>	<p>Заборонено вказувати лікувальні властивості.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Назва продукту: повна назва, яка чітко вказує, що продукт є дієтичною добавкою, наприклад, "дієтична добавка", "вітаміни" або "мінерали". 2. Склад: повний список інгредієнтів, що входять до складу добавки. Інгредієнти повинні бути зазначені в порядку зменшення їх кількості. Якщо добавка містить такі інгредієнти, як вітаміни або мінерали, має бути вказано їхній рівень у порції або добовій дозі. 3. Кількість порцій: має бути зазначена кількість порцій в упаковці. 4. Інформація про дозування: чітке зазначення рекомендованої добової дози та інструкції щодо споживання продукту. Обов'язковим є повідомлення, що перевищення рекомендованої дози не слід застосовувати. 5. Попередження: якщо продукт має особливості, які можуть бути важливими для споживача (наприклад, вказівки щодо застосування під час вагітності, алергії або при наявності певних захворювань).

	<p>6. Позначення “не замінює збалансовану дієту”: зазначення, що дієтична добавка не може бути заміною для збалансованого харчування.</p> <p>7. Маркування у разі алергенів: якщо продукт містить алергени, це має бути чітко зазначено (наприклад, глютен, молоко, соя тощо).</p> <p>8. Термін придатності: обов'язково вказувати дату "вжити до", особливо для добавок, що мають обмежений термін зберігання [7].</p>
<p><i>Сполучені Штати Америки</i></p>	<p>1. Назва продукту та тип добавки: назва повинна чітко вказувати, що продукт є дієтичною добавкою, наприклад, "дієтична добавка", "вітамін", "мінерали", "амінокислоти" тощо. Якщо продукт має конкретне застосування (наприклад, для підтримки імунітету), це також може бути зазначено.</p> <p>2. Склад продукту: повний список інгредієнтів продукту має бути на етикетці, включаючи активні інгредієнти, їхню кількість на порцію, а також допоміжні інгредієнти, що не мають харчової цінності. Якщо добавка містить вітамін, мінерали чи інші біоактивні компоненти, повинна бути вказана їхня кількість.</p> <p>3. Рекомендоване дозування: має бути чітко вказано, скільки добавки слід приймати на день, наприклад, "1 капсула на день" або "по 2 таблетки після їжі". Якщо є застереження щодо дозування, такі як "не перевищувати рекомендовану дозу", це також повинно бути зазначено.</p> <p>4. Інформація про алергени Продукт має вказувати на наявність найбільш поширених алергенів (глютен, молоко, соя, горіхи тощо), якщо вони містяться в складі.</p>

	<p>5. Попередження та застереження: якщо є специфічні рекомендації або попередження, вони повинні бути чітко позначені. Наприклад, "не застосовувати під час вагітності" або "не застосовувати, якщо є захворювання серця". Важливе попередження, яке часто зустрічається: "Цей продукт не призначений для діагностики, лікування або профілактики хвороб".</p> <p>6. Маркування «Це не є ліками»: дієтичні добавки не можуть заявляти про лікувальні властивості або ефекти, тому часто на етикетці зазначають, що продукт не є ліками і не має наміру лікувати, запобігати чи лікувати будь-які захворювання.</p> <p>7. Термін придатності або дата виготовлення: хоча FDA не вимагає обов'язкового маркування терміну придатності для дієтичних добавок, багато виробників вказують дату виготовлення або термін зберігання.</p> <p>8. Розмір порції: продукт повинен містити інформацію про розмір порції та кількість порцій в упаковці.</p> <p>9. Вказівка про виробника та контактні дані: на етикетці повинна бути вказана назва, адреса і контактні дані виробника або розповсюджувача добавки [8, 28].</p>
Канада	<p>1. Назва продукту</p> <ul style="list-style-type: none"> • Продукт має бути позначений як дієтична добавка, або інша відповідна категорія (наприклад, "вітамін", "мінерали", "амінокислоти"). • Має бути зазначена конкретна функція або користь, якщо це дозволено, наприклад, "для підтримки імунної системи". <p>2. Склад продукту</p>

- Повний список інгредієнтів, що входять до складу добавки. Інгредієнти повинні бути розділені на активні (наприклад, вітаміни, мінерали, екстракти рослин) та допоміжні (наприклад, стабілізатори, барвники).

- Для активних інгредієнтів вказується їхня кількість або концентрація на одну порцію (або на добову дозу).

3. Рекомендована доза

- Має бути чітко зазначено, скільки добавки слід приймати на день.

- Вказівка на те, як правильно застосовувати продукт (наприклад, "по 1 капсулі на день після їжі").

4. Попередження та застереження

- Якщо є обмеження або попередження для певних категорій осіб (наприклад, під час вагітності, лактації, для дітей, або при наявності певних хвороб), це повинно бути зазначено на етикетці.

- Попередження про те, що добавки не повинні перевищувати рекомендовану дозу.

5. Маркування "Не є заміною для збалансованої дієти"

- У Канаді також вимагається зазначати, що дієтичні добавки не повинні замінити здорову і збалансовану дієту.

6. Інформація про алергени

- Якщо продукт містить алергени (наприклад, глютен, молоко, соя, арахіс), це повинно бути чітко зазначено на упаковці.

7. Термін придатності або дата виготовлення

- Продукти повинні мати позначення терміну придатності або дати виготовлення, що забезпечує свіжість та безпеку продукту.

8. Маркування "NPN" (Natural Product Number)

	<ul style="list-style-type: none"> • Дієтичні добавки в Канаді мають отримати номер Natural Product Number (NPN) від Health Canada, який підтверджує, що продукт був оцінений і схвалений для продажу. • Цей номер на етикетці підтверджує, що продукт відповідає вимогам безпеки та ефективності. <p>9. Інформація про виробника</p> <ul style="list-style-type: none"> • Має бути зазначено ім'я, адреса та контактні дані виробника або розповсюджувача продукту. <p>10. Інші специфічні вимоги</p> <ul style="list-style-type: none"> • Якщо продукт має особливі інструкції, такі як спосіб зберігання (наприклад, зберігати в прохолодному та сухому місці), це також повинно бути зазначено на упаковці. • У разі, якщо продукт має специфічні функціональні властивості (наприклад, "покрощує здоров'я суглобів"), такі властивості повинні бути підтверджені відповідними доказами і відповідати вимогам Health Canada [10, 11, 29].
--	--

Таким чином, ці вимоги сприяють забезпеченню того, щоб споживачі отримували правильну та зрозумілу інформацію про дієтичні добавки, що дозволяє їм робити обґрунтовані рішення щодо їх використання.

Аналіз літературних джерел свідчить, що в країнах Європейського Союзу дієтичні добавки класифікуються як харчові продукти спеціального призначення, основною метою яких є доповнення раціону поживними речовинами. Вони підлягають суворому регулюванню, щоб забезпечити безпеку споживачів, гармонізацію ринку та запобігання введенню споживачів в оману.

У США дієтичні добавки вважаються харчовими продуктами, але вони регулюються окремими правилами. DSHEA створив сприятливі умови для їх

широкого використання, але поклав відповідальність за безпеку на виробників.

У Канаді дієтичні добавки є важливою частиною ринку природних продуктів для здоров'я. Вони регулюються окремим регламентом, який вимагає реєстрації, дотримання стандартів якості та надання доказів безпечності.

Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок, що у кожній країні є певні особливості щодо маркування ДД, які споживачі можуть використовувати для покращення стану організму.

1.4. Характеристика дієтичних добавок, які впливають на функцію імунної системи

Продукти для зміцнення імунітету складають приблизно 10% усіх продажів дієтичних добавок у США. З початку пандемії COVID-19 продажі добавок проти застуди, грипу та впливу на імунітет стрімко зросли. Так у 2019 році National Business Journal повідомляв, що продажі добавок для імунітету в США становили близько 3,4 мільярда доларів США і до кінця 2020 року ці цифри зросли майже до 6 мільярдів доларів [30, 31, 32].

Підтримка імунітету або зміцнення імунної системи стало важливою причиною для використання дієтичних добавок [33, 34].

В Україні також спостерігається зростання споживання дієтичних добавок, зокрема, тих, що підтримують функцію імунної системи. За даними дослідження, проведеного ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України», 72% опитаних українців вживають дієтичні добавки, причому 80% з них купують ці продукти в аптеках [35].

У 2021 році обсяг ринку дієтичних добавок в Україні становив 8 млрд грн, що на 25,8% більше порівняно з попереднім роком. Зростання попиту частково пов'язане з пандемією COVID-19, яка підвищила інтерес до продуктів, що підтримують імунітет, таких як вітаміни С, D та цинк [36].

За підсумками 2022 року, обсяг аптечного ринку дієтичних добавок, спрямованих на підтримку функцій імунної системи, становив 222,7 млн грн, що відповідає 1 млн проданих упаковок [37].

Дієтичні добавки, що підтримують функцію імунної системи, є комплексами біологічно активних речовин, які сприяють зміцненню імунітету, профілактиці інфекційних захворювань та покращенню загального стану здоров'я. Вони випускаються у вигляді капсул, таблеток, порошків, сиропів або крапель, які додаються до звичайного раціону харчування.

Підтримка імунітету мікроелементами історично ґрунтується на дефіциті вітаміну С і його добавках. З давніх часів було встановлено, що складна інтегрована імунна система потребує багатьох специфічних мікроелементів, включаючи вітаміни А, D, С, Е, В6 і В12, фолієву кислоту, цинк, залізо, мідь і селен, які відіграють життєво важливу роль на кожному етапі імунної відповіді. Частина населення має недостатнє споживання поживних мікроелементів, а ситуації з підвищеними потребами (наприклад, інфекція, стрес і забруднення) ще більше зменшують запаси в організмі. Навіть незначний дефіцит може погіршити стан імунної системи.

Механізм їх дії полягає в стимулюванні вироблення антитіл та активності імунних клітин (лімфоцитів, макрофагів), адже відбувається захист клітини від пошкодження вільними радикалами, підтримці нормальної роботи слизових оболонок, які є першою лінією захисту від інфекцій та підтримці балансу мікрофлори, яка важлива для здоров'я кишківника, де розташована значна частина імунної системи [38].

До складу ДД, які підтримують функцію імунної системи можуть входити вітаміни, мінерали, амінокислоти, фітокомпоненти, пребіотики та пробіотики, жирні кислоти (рис. 1.3.) [39].

Рис. 1.3. Складові ДД, які підтримують функцію імунної системи

Проаналізуємо інформацію щодо досліджуваних об'єктів у Компендіумі. За АТС класифікацією ДД мають код 04 (табл.1.3) [40].

Таблиця 1.3.

Класифікація ДД, що підтримують функцію імунної системи

Назва коду
04
Дієтичні добавки до продуктів харчування, що підтримують функцію імунної системи
4.1. Дієтичні добавки — імуномодулятори

4.2. Дієтичні добавки, що сприяють нормалізації функцій імунної системи

Аналіз медичних джерел підтверджує у споживачів ДД, які використовують їх в якості добавки до продуктів харчування:

- зменшення частоти застудних захворювань;
- підвищення стійкості до інфекційних агентів;
- прискорення одужання після хвороб;
- профілактика хронічних запальних процесів.

Вживати такі ДД рекомендується людям зі зниженим імунітетом, частими захворюваннями, хронічним стресом або недостатністю нутрієнтів у раціоні, однак, слід звернути увагу, що вживати варто лише після консультації з лікарем, особливо, за наявності хронічних захворювань або алергії [41].

Також слід наголосити, що перед придбанням дієтичної добавки необхідно ознайомитись з інформацією на маркуванні, а також не купувати харчові продукти на неперевірених сайтах та за відсутності відомостей про продавця (повна назва суб'єкта господарювання та/або його відокремленого підрозділу або прізвище, ім'я та по-батькові фізичної особи – підприємця, його місцезнаходження; код ЄДРПОУ оператора ринку або реєстраційний номер облікової картки платника податків (РНОКПП) (раніше індивідуальний податковий номер (ПН) тощо) [42].

1.5. Нормативно-правове регулювання обігу дієтичних добавок

В Україні біологічно активні добавки підлягають обов'язковій експертизі для забезпечення безпеки споживачів та відповідності законодавству. Ця процедура стосується як вітчизняної, так і імпортової продукції.

Основні етапи експертизи БАД представлені на рис. 1.4..

Рис. 1.4. Основні етапи експертизи БАД

Відповідно до законодавства України, всі БАДи мають бути зареєстровані в Державному реєстрі спеціальних харчових продуктів. Реєстрація здійснюється на підставі результатів експертизи, що підтверджують безпеку та ефективність продукту. Експертиза безпеки здійснюється шляхом аналізу наявності шкідливих речовин, важких металів, токсичних елементів, радіонуклідів і патогенних мікроорганізмів та визначенням відповідності фізико-хімічних, мікробіологічних і токсикологічних показників нормативам. Наступним етапом є гігієнічна оцінка, де перевіряють відповідності складу заявленим компонентам та аналізують етикетку продукту, яка повинна містити всю необхідну інформацію: назва продукту, склад, рекомендації щодо застосування, протипоказання, дані про виробника. На етапі оцінки технологічного процесу виробництва для вітчизняних виробників перевіряється відповідність умов виробництва санітарно-гігієнічним нормам, а для іноземних виробників-потрібні документи про відповідність продукції стандартам країни походження. Токсикологічні дослідження проводяться для оцінки впливу БАД

на організм людини в умовах довготривалого споживання та визначаються гранично допустимі дози споживання. Також здійснюється лабораторна перевірка складу компонентів для підтвердження, що продукт містить заявлені активні речовини у відповідних кількостях, та для перевірки на відсутність заборонених компонентів. На останньому етапі перевіряють наявність міжнародних сертифікатів: для імпортованих БАД можуть бути необхідні міжнародні сертифікати відповідності (GMP, ISO), в Україні визнаються сертифікати країн ЄС, США та інших міжнародних регіонів за умови їх відповідності українським стандартам [43, 44, 45, 46, 47].

В нашій країні безпечність та якість дієтичних добавок регулюється комплексом нормативних документів та рекомендацій, гармонізованих з Європейськими стандартами, тому що Європейська агенція з безпеки харчових продуктів (EFSA) пропонує чіткі наукові вимоги до харчових добавок.

Основними нормативно-правовими актами є:

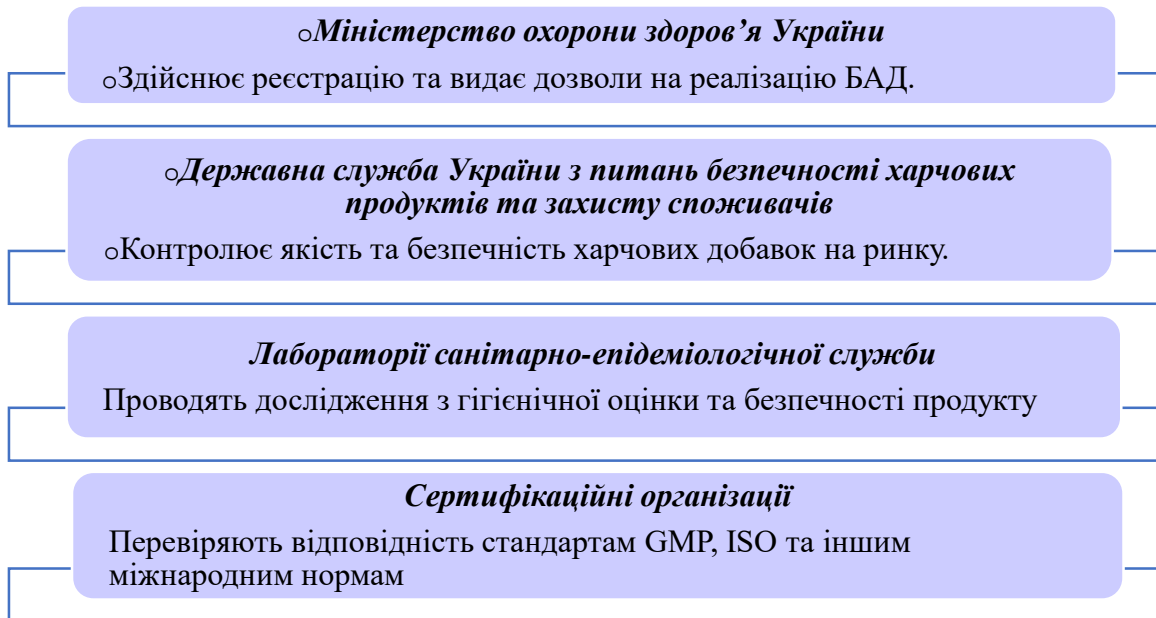
1. Наказ МОЗ України № 1114 від 19.12.2013 р. "Про затвердження Державних санітарних норм і правил щодо безпечності та якості харчових продуктів". Цей документ визначає основні вимоги до безпеки та якості харчових продуктів, зокрема, дієтичних добавок [48].

2. Закон України N 4017-IX "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" від 10 жовтня 2024 року. У законі регулюються загальні питання безпеки харчових продуктів, до яких належать і дієтичні добавки [49].

3. Класифікація дієтичних добавок у Митному кодексі України. У митному законодавстві дієтичні добавки класифікуються як окрема категорія, що входить до харчових продуктів.

4. Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів висуває вимоги до маркування дієтичних добавок [42].

Експертизу відповідно до чинного законодавства можуть здійснювати Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ), Державна служба України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, лабораторії санітарно-епідеміологічної служби та сертифікаційні організації (рис. 1.5.).

Рис. 1.5. Органи, що здійснюють експертизу

Щодо імпортованих ДД існують певні особливості експертизи, а саме:

- має бути обов'язковий переклад усіх документів на українську мову.
- повинні бути наявні сертифікати якості, видані у країні виробника.
- повинна бути проведена санітарно-гігієнічна експертиза в акредитованих лабораторіях України.

Висновки до розділу 1

Таким чином, узагальнюючи огляд літератури нами було проведено узагальнення літературних джерел щодо актуальності застосування парафармацевтичних товарів, враховуючи особливості сьогодення.

1. Попит на дієтичні добавки в Україні зростає, особливо на ті, що підтримують імунну систему. Однак споживачам слід бути уважними до

якості та безпеки цих продуктів, обираючи перевірені бренди та консультиуючись із фахівцями перед вживанням;

2. Дієтичні добавки для підтримки імунної системи є корисним доповненням до здорового способу життя та харчування, але їх варто використовувати раціонально, з урахуванням індивідуальних потреб організму. Важливим є збалансоване харчування, фізична активність, здоровий сон і відмова від шкідливих звичок

3. Варто зазначити, що ризик споживання неякісних дієтичних добавок в Україні може становити від 10 до 75% залежно від призначення продукту, тому експертиза БАД, як вітчизняного, так і іноземного виробництва, є складним багатоступеневим процесом, який забезпечує контроль за якістю та безпекою продукції. Це дозволяє захистити споживачів від можливих ризиків і гарантує відповідність продукції національним стандартам.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ АСОРТИМЕНТУ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК, ЯКІ ВИКОРИСТОВУЮТЬ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ ІМУННОЇ СИСТЕМИ

2.1 Аналіз асортименту дієтичних добавок, що підтримують функцію імунної системи

Початковою метою наших досліджень був аналіз асортименту ДД, які підтримують функцію імунної системи. Для проведення даного дослідження використано аналітичний огляд джерел інформації про дану групу ДД. Відповідно до класифікаційної системи код 04 – «Дієтичні добавки до продуктів харчування, які підтримують функцію імунної системи» вони діляться на 2 підгрупи: 4.1. Дієтичні добавки – імуномодулятори, 4.2. Дієтичні добавки, що сприяють нормалізації функцій імунної системи. У ході маркетингового дослідження проведено поетапний аналіз ДД з урахуванням усіх форм випуску, виробників, цін на препарати. Результати огляду показали, що станом на грудень 2024 року відповідно до інформаційно-пошукової системи «Компендіум» на вітчизняному фармацевтичному ринку є 202 ДД, які підтримують функцію імунної системи (табл. 2.1.) [40].

Таблиця 2.1.

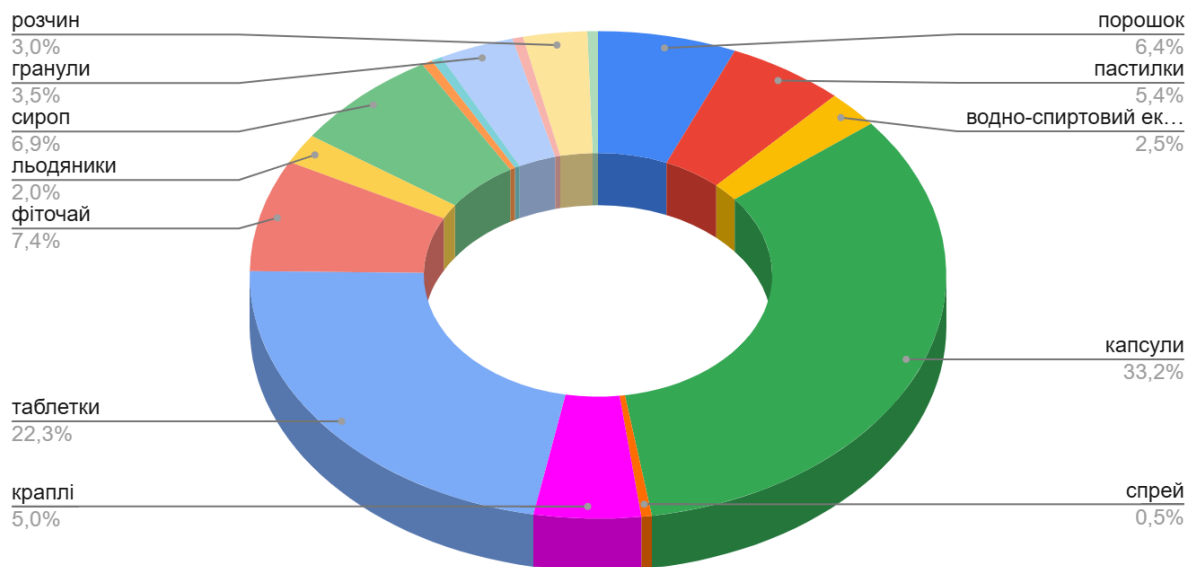
Аналіз асортименту ДД, на фармацевтичному ринку України

Група лікарських засобів	Кількість торгових назв	Питома вага (%) від загальної кількості
04 – «Дієтичні добавки до продуктів харчування, які підтримують функцію імунної системи»		
4.1. Дієтичні добавки – імуномодулятори	76	37,6
4.2. Дієтичні добавки, що сприяють нормалізації функцій імунної системи.	126	62,4
Разом за групою	202	100,0%

Як видно з таблиці 2.1 найбільшу питому вагу в загальній кількості ДД даної групи становить підгрупа 4.2. «Дієтичні добавки, що сприяють нормалізації функцій імунної системи».

Наступною задачею став детальний якісний аналіз ДД даної групи. Результати дослідження надані у ДОДАТКУ Б та показують, що дана група представлена досить численною кількістю ДД (за даними Компендіума) [40].

Наступним етапом нашої роботи став аналіз різновидів форм випуску ДД групи 04 – «Дієтичні добавки до продуктів харчування, що підтримують функцію імунної системи», які представлені на вітчизняному фармацевтичному ринку згідно даних «Компендіум». Результати досліджень наведені на рис. 2.1.

Рис. 2.1. Розподіл ДД, які підтримують функцію імунної системи за формою випуску

Таким чином, ДД даної групи представлені 16 формами випуску, а саме: капсулами – 33,2%; таблетками – 22,3%; фіточаями – 7,4%; сиропами – 6,9%; порошками – 6,4%; пастилками – 5,4%; краплями – 5,0%; гранулами – 3,5%;

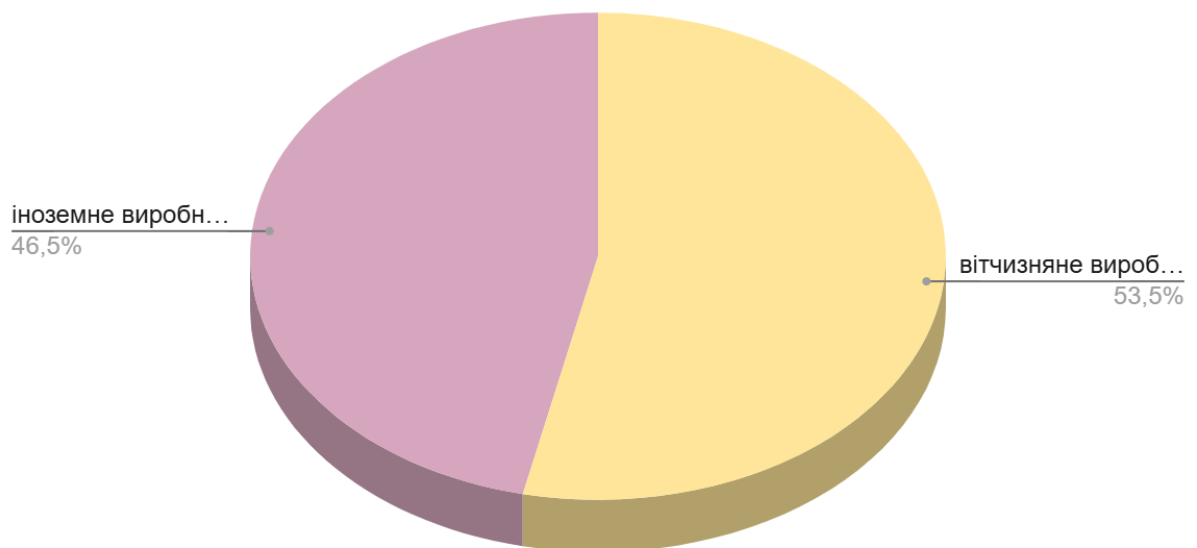
розчинами – 3,0%; водно-спиртовими екстрактами – 2,5%; льодяниками – 2,0%; спреями, ампулами, суспензіями, драже, зборами, які становлять по 0,5% кожна ЛФ.

Таким чином, можна зробити висновок, що вітчизняний фармацевтичний ринок має достатній асортимент ДД, які підтримують функцію імунної системи.

2.2 Аналіз фірм-виробників ДД, які підтримують функцію імунної системи

Важливим етапом маркетингових досліджень є аналіз фірм-виробників дієтичних добавок. Нами проаналізовані країни-виробники та фірми, які представляють досліджувані ДД на фармацевтичному ринку України.

Результати дослідження наведені на рис. 2.2.

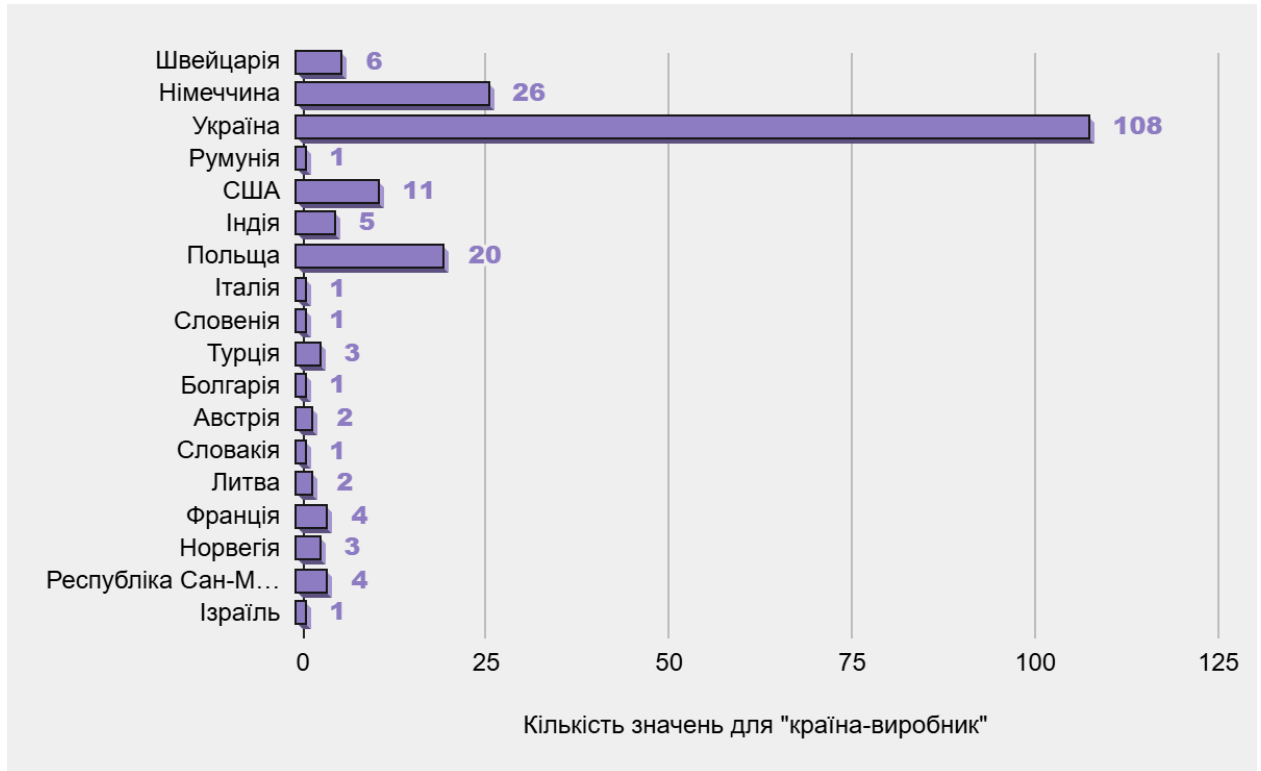

Рис. 2.2. Співвідношення представлених на ринку України вітчизняних та іноземних фірм-виробників ДД, які підтримують функцію імунної системи

Таким чином, фармацевтичний ринок України практично однаково представлений як іноземними (94 ДД – 46,5%), так і вітчизняними

виробниками (108 – 53,5%).

На наступному етапі дослідження було встановлено, які саме країни – виробники лідирують у постачанні дієтичних добавок на Україну. Як бачимо лідируючу позицію займає вітчизняне виробництво, решта ДД виготовляються фірмами 18 країн-виробників. Результати наведені на рис. 2.3.

Рис. 2.3. Розподіл за країнами-виробниками ДД, які підтримують функцію імунної системи, що представлені на фармацевтичному ринку України

Нами проаналізована кількість ДД (одиниць) та питома вага (%) країн-виробників, які представляють свою продукцію на ринку України (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2.

Структура постачання ДД, які підтримують функцію імунної системи країнами-виробниками на фармацевтичний ринок України

№ п/п	Країна-виробник	Кількість ЛЗ (од.)	Питома вага, %
1	Україна	108	54,00
2	Німеччина	26	13,00

3	Польща	20	10,00
4	США	11	5,50
5	Швейцарія	6	3,00
6	Індія	5	2,50
7	Франція	4	2,00
8	Республіка Сан-Маріно	4	2,00
9	Туреччина	3	1,50
10	Норвегія	3	1,50
11	Австрія	2	1,00
12	Литва	2	1,00
13	Румунія	1	0,50
14	Італія	1	0,50
15	Словенія	1	0,50
16	Болгарія	1	0,50
17	Словакія	1	0,50
18	Ізраїль	1	0,50

За результатами аналізу серед кількості ЛЗ, які виробляються в межах однієї країни, ДД вітчизняного виробництва займають лідируючу позицію 108 (54,00%), іноземні фірми-виробники ДД представлені великою кількістю компаній, серед яких можна виділити таких виробників, як: 1) Байер, Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH, САНЛАЙФ ГМБХ, Німеччина; 2) NatHealth Sp.z.o.o, Польський Лек, Польща; 3) Солгар Вітамін енд Херб, NOW INTERNATIONAL, Quality Supplements and Vitamins, Inc, США; 4) Дельта Медікел, Euro Lifecare, Швейцарія.

Так, серед імпорتنих ЛЗ значну частку ринку займають фармацевтичні фірми Німеччини та Польщі, а саме 26 та 20 ДД, потім США (11), Швейцарія (6).

Нами встановлений рейтинг вітчизняних фармацевтичних компаній, який включає 45 фірм-виробників та розрахована їх питома вага на ринку

(табл. 2.3.).

Таблиця 2.3.

**Рейтинг вітчизняних компаній, представлених на
фармацевтичному ринку України**

№ п/п	Виробник	Кількість ЛЗ (од.)	Питома вага, %
1	Фітобіотехнології	10	9,26
2	Красота та Здоров'я	9	8,33
3	Екомед	6	5,56
4	Екофарм	6	5,56
5	ТОВ "Нутрімед"	5	4,63
6	Ключі Здоров'я	5	4,63
7	ПЛАН ФАРМ	5	4,63
8	Селезнева Л.В.	5	4,63
9	Науково-Виробнича Лабораторія Фітопродукт	4	3,70
10	Біо Лайт	4	3,70
11	Фіторія	3	2,78
12	ЗАТ "Ліктрави"	3	2,78
13	Борщагівський ХФЗ	3	2,78
14	Елемент здоров'я	2	1,85
15	Голден-Фарм	2	1,85
16	Новалік-Фарм	2	1,85
17	Еліт-фарм	2	1,85
18	Кортес	2	1,85
19	Фоерс	2	1,85
20	Евро Плюс	2	1,85
21	Сіріус-95	2	1,85
22	Екофіт	1	0,93
23	Біхелс	1	0,93

24	Здравофарм	1	0,93
25	ПАТ "Монфарм"	1	0,93
26	Про-фарма	1	0,93
27	Т.В.К. ГРУП	1	0,93
28	Ананта Медікеар Лімітед	1	0,93
29	Євро плюс	1	0,93
30	Фармаком	1	0,93
31	Біота ТОВ	1	0,93
32	Фармак	1	0,93
33	Нутрімед	1	0,93
34	Технолог	1	0,93
35	Біотек	1	0,93
36	Аптека 283	1	0,93
37	Форсаж Плюс	1	0,93
38	Харківська ФФ	1	0,93
39	Монофарм	1	0,93
40	БіоФлавід	1	0,93
41	Астарта	1	0,93
42	Грін-Фарма	1	0,93
43	Завод вітамінний Харківський	1	0,93
44	SOLUTION PHARM	1	0,93
45	Нові Продукти Україна	1	0,93

Серед вітчизняних фармацевтичних компаній лідером є Фітобіотехнології, які виробляють 10 дієтичних добавок, далі Красота та Здоров'я – 9, Екомед та Екофарм по 6 ДД. Ринок представлений численною кількістю виробників, які виготовляють незначну кількість ДД. Результати наведено на рис. 2.4.

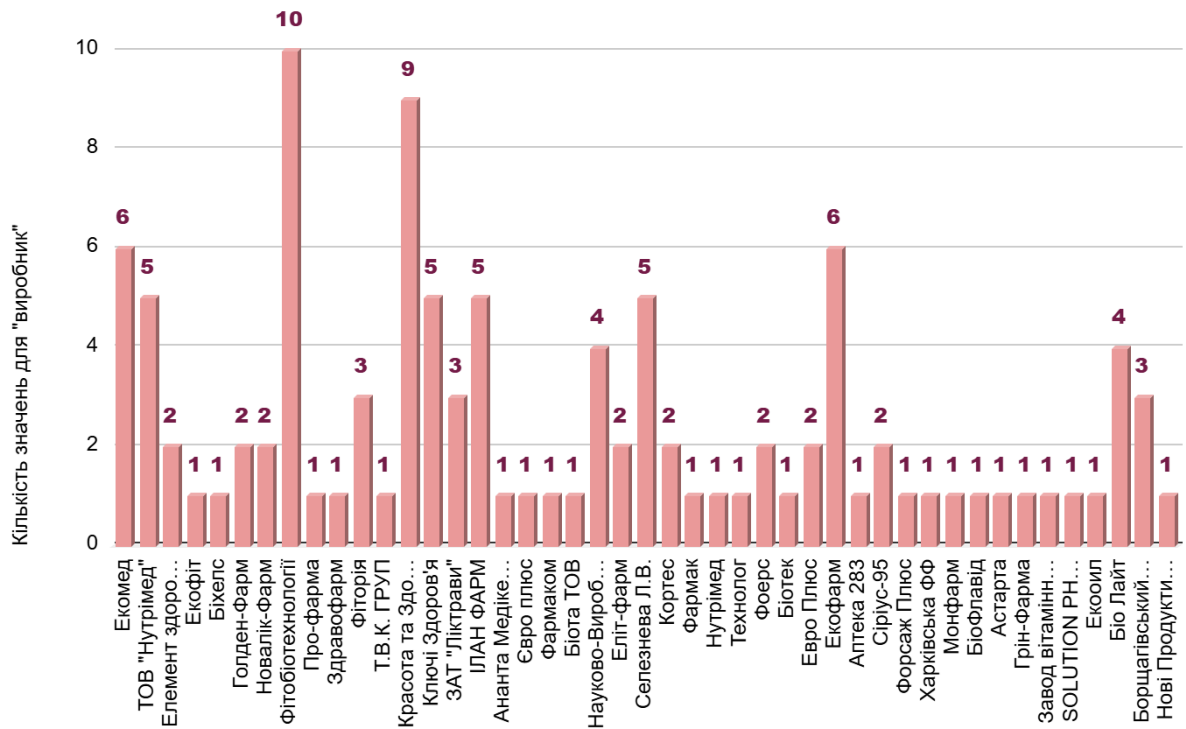

Рис. 2.4. Структура вітчизняних фірм-виробників ДД представлених на ринку України

Висновки до розділу 2

Проаналізувавши кількість ДД групи 04 – «Дієтичні добавки до продуктів харчування, які підтримують функцію імунної системи» можна зробити висновок, що ця група парафармацевтичних товарів є затребуваною на ринку дієтичних добавок України.

1. Розглянуто класифікацію даної групи ДД та встановлено, що вона налічує 2 підгрупи. Найбільшу частку становить підгрупа 4.2. «Дієтичні добавки, що сприяють нормалізації функцій імунної системи» (126 назв ДД), на другому місці – 4.1. «Дієтичні добавки – імуномодулятори» (76 назв).

2. Встановлено, що досліджувана група ДД представлена 16 формами випуску, а саме: капсулами – 33,2%; таблетками – 22,3%; фіточаями – 7,4%; сиропами – 6,9%; порошками – 6,4%; пастилками – 5,4%; краплями – 5,0%; гранулами – 3,5%; розчинами – 3,0%; водно-спиртовими екстрактами – 2,5%; льодяниками – 2,0%; спреями, ампулами, суспензіями, драже, зборами, які становлять по 0,5% кожна ЛФ.

3. Проаналізовано частку компаній-виробників ДД, які підтримують функцію імунної системи. Дані свідчать, що переважна частка ДД представлена вітчизняними виробниками – 53,5% від загального використання в Україні та 46,5% - ДД іноземного виробництва. Дієтичні добавки вітчизняного виробництва займають лідируючу позицію 108 найменувань, на другому і третьому місці виробники Німеччини – 26 найменувань та Польщі – 20.

4. Ринок вітчизняних компаній, які виготовляють ДД представлений 45 фірмами-виробниками, з них ТОП-3 компанії: Фітобіотехнології – 10 дієтичних добавок, Красота та Здоров'я – 9, Екомед та Екофарм – по 6 ДД.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ЩОДО ВИГОТОВЛЕННЯ ДІЄТИЧНИХ ДОБАВОК В УКРАЇНІ ТА ЗА КОРДОНОМ

Нормативно-правове регулювання якості дієтичних добавок регламентується введенням стандартів GMP (Good Manufacturing Practice) та ISO.

Good Manufacturing Practice — це система стандартів, що встановлює вимоги до виробництва, контролю якості та забезпечення безпечності продукції. У виробництві дієтичних добавок GMP забезпечує стабільність складу, безпечність і якість продуктів для споживачів [50].

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що в Україні та за кордоном виробництво дієтичних добавок має відповідати основним принципам GMP, які нами узагальнені в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

Загальні принципи GMP при виробництві дієтичних добавок в Україні та за кордоном

№ п/п	Принцип GMP	Вимоги GMP
1.	Система управління якістю	Забезпечення наявності внутрішніх процедур контролю на кожному етапі виробництва. Впровадження стандартів, які гарантують постійну якість продукції
2.	Перевірка сировини	Використання сировини, що відповідає встановленим стандартам безпеки та якості Обов'язковий лабораторний контроль кожної партії сировини перед використанням
3.	Контроль виробничого процесу	Використання перевіреного обладнання, яке регулярно обслуговується та калібрується Дотримання рецептури продукту, що документується та перевіряється
4.	Гігієна та санітарія	Дотримання високих стандартів чистоти приміщень та обладнання

		Обов'язкове навчання персоналу щодо правил гігієни
5.	Ідентифікація та простежуваність	Маркування кожної партії продукції з можливістю простежити її походження, склад і етапи виробництва
		Зберігання всієї документації щодо кожної партії продукту
6.	Контроль пакування та маркування	Упаковка повинна забезпечувати збереження властивостей продукту протягом усього терміну придатності
		Маркування повинно бути чітким і містити повну інформацію про продукт (склад, спосіб застосування, виробника тощо)
7.	Лабораторний контроль якості	Тестування готової продукції на відповідність заявленим показникам (біодоступність, чистота, відсутність контамінації)
		Порівняння отриманих результатів із затвердженими нормативами
8.	Управління ризиками	Аналіз потенційних ризиків на кожному етапі виробництва
		Розробка планів реагування на виявлені проблеми (наприклад, відкликання партії продукції з ринку)
9.	Навчання персоналу	Регулярне навчання працівників щодо впроваджених стандартів GMP
		Оцінка знань персоналу та контроль виконання процедур
10.	Документування процесів	Ведення детальної документації щодо кожного етапу виробництва
		Зберігання записів для подальшого аудиту та аналізу

Заводи-виробники, які при виробництві дієтичних добавок впроваджують принципи GMP підвищують свою репутацію за рахунок забезпечення стабільності складу та ефективності продуктів, гарантії відсутності забруднень, токсичних або шкідливих речовин та мають можливість виходу продукції на міжнародні ринки [51].

Сертифікацію готової продукції за принципами GMP здійснюють як національні органи, так і міжнародні:

Національні органи:	Міжнародні органи:
акредитовані організації за участю МОЗ України та інших державних структур	в США – FDA, в ЄС – EFSA та WHO (Всесвітня організація охорони здоров'я).

Слід відмітити, що з метою забезпечення населення якісною парафармацевтичною продукцією держава здійснює гігієнічну оцінку, проводить токсикологічні дослідження та лабораторний контроль складу готової продукції.

Як було відмічено в попередньому розділі, дієтичні добавки, які в даний час є на ринку, виробляють 45 вітчизняних виробників. В процесі впровадження сучасних технологій і дотримання міжнародних стандартів виробники забезпечують якість виготовленої продукції, яка користується попитом у споживачів. Крім того, співпраця з міжнародними компаніями, які мають підтвержену репутацію та сертифікати відповідності, дає можливість експортувати продукцію на міжнародний ринок.

Компанії, які прагнуть вийти на міжнародний ринок значну увагу приділяють розробці нових формул та технологій для покращення біодоступності активних компонентів, інвестують кошти у дослідження ефективності та безпечності парафармацевтичної продукції та співпрацюють з міжнародними науковими інституціями для впровадження найкращих практик.

Так, останнім часом виробництво українських дієтичних добавок дедалі частіше орієнтується на принципи Good Manufacturing Practice, хоча цей процес ще перебуває в стадії активного впровадження. Принципи GMP не є обов'язковими для всіх виробників дієтичних добавок, але компанії прагнуть дотримуватись цих стандартів, особливо якщо продукція орієнтована на експорт.

Нами здійснено порівняння чинників, які впливають на впровадження GMP у виробництво дієтичних добавок в Україні та за кордоном. Результати представлені на рис. 3.1. та рис. 3.2.

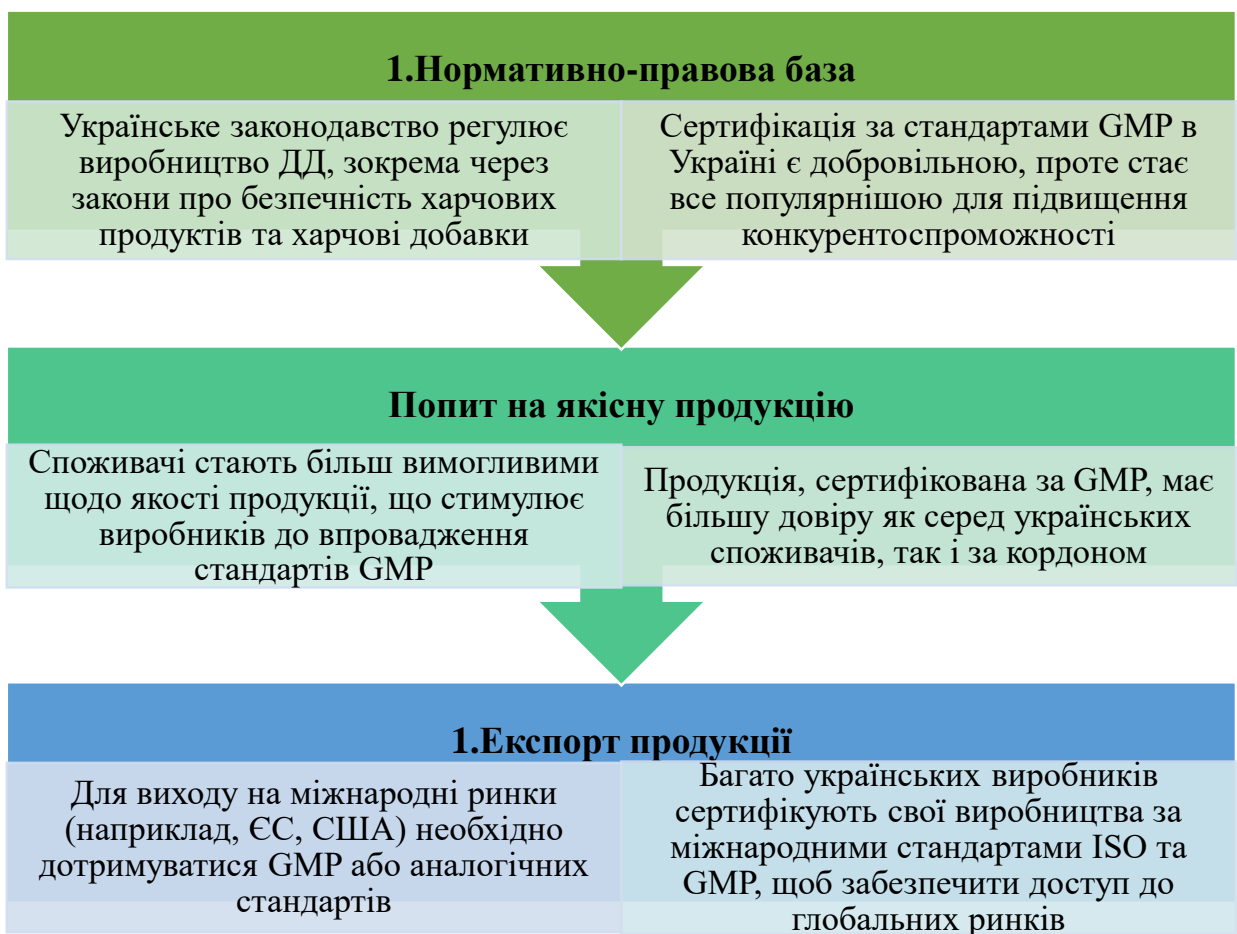

Рис. 3.1. Чинники, що впливають на впровадження GMP в Україні

Низка економічних, нормативно-правових, технічних та соціальних чинників значно впливає на впровадження принципів GMP у виробництві дієтичних добавок за кордоном [52, 53], які представлені на рис. 3.2.

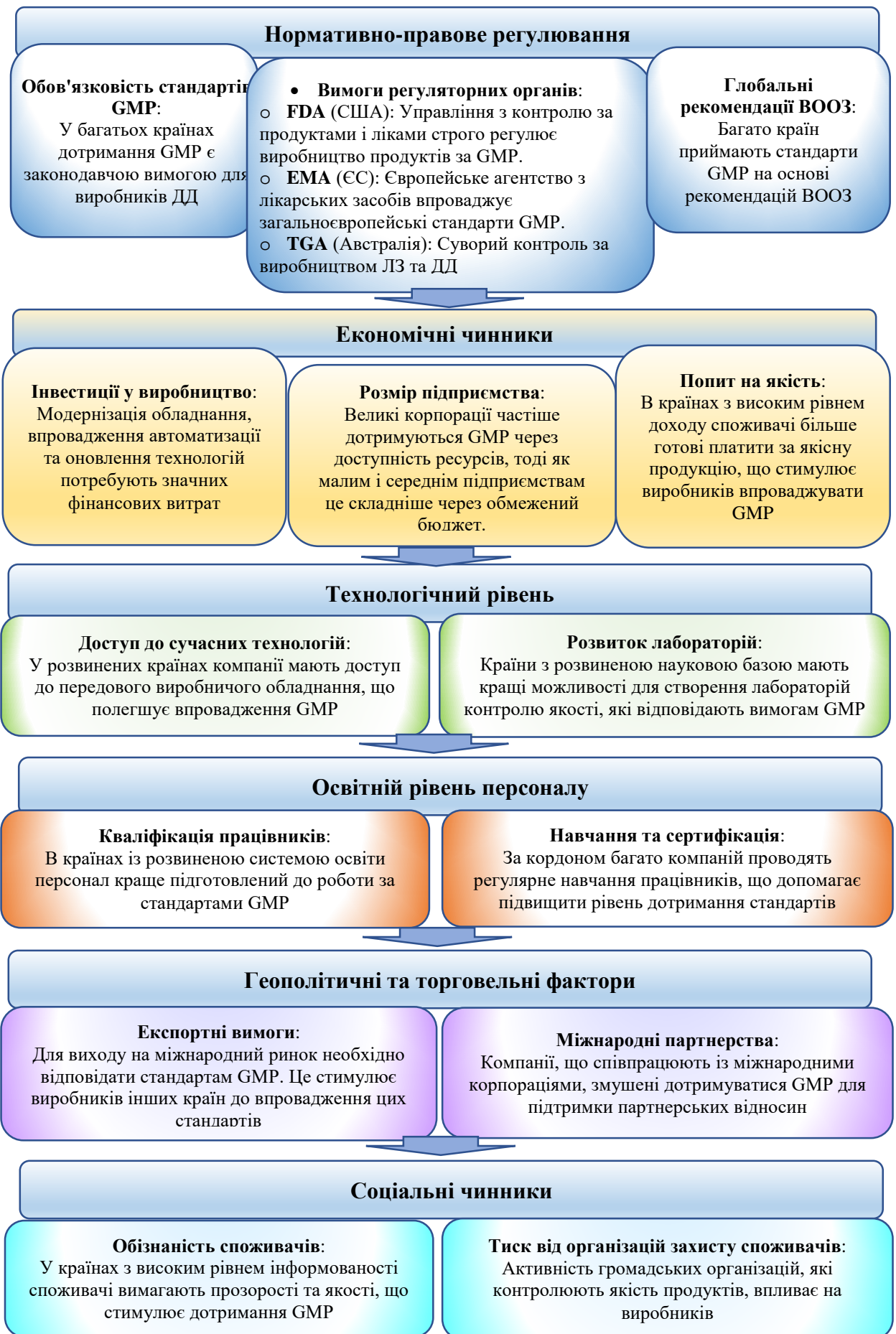
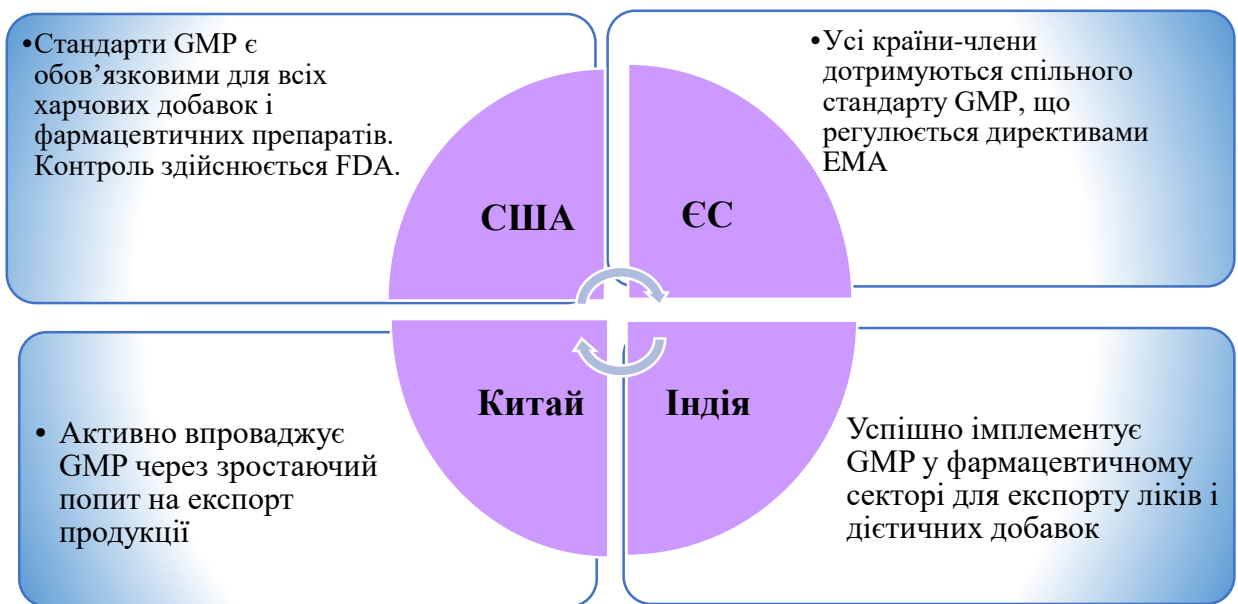

Рис. 3.2. Чинники, що впливають на впровадження GMP за кордоном

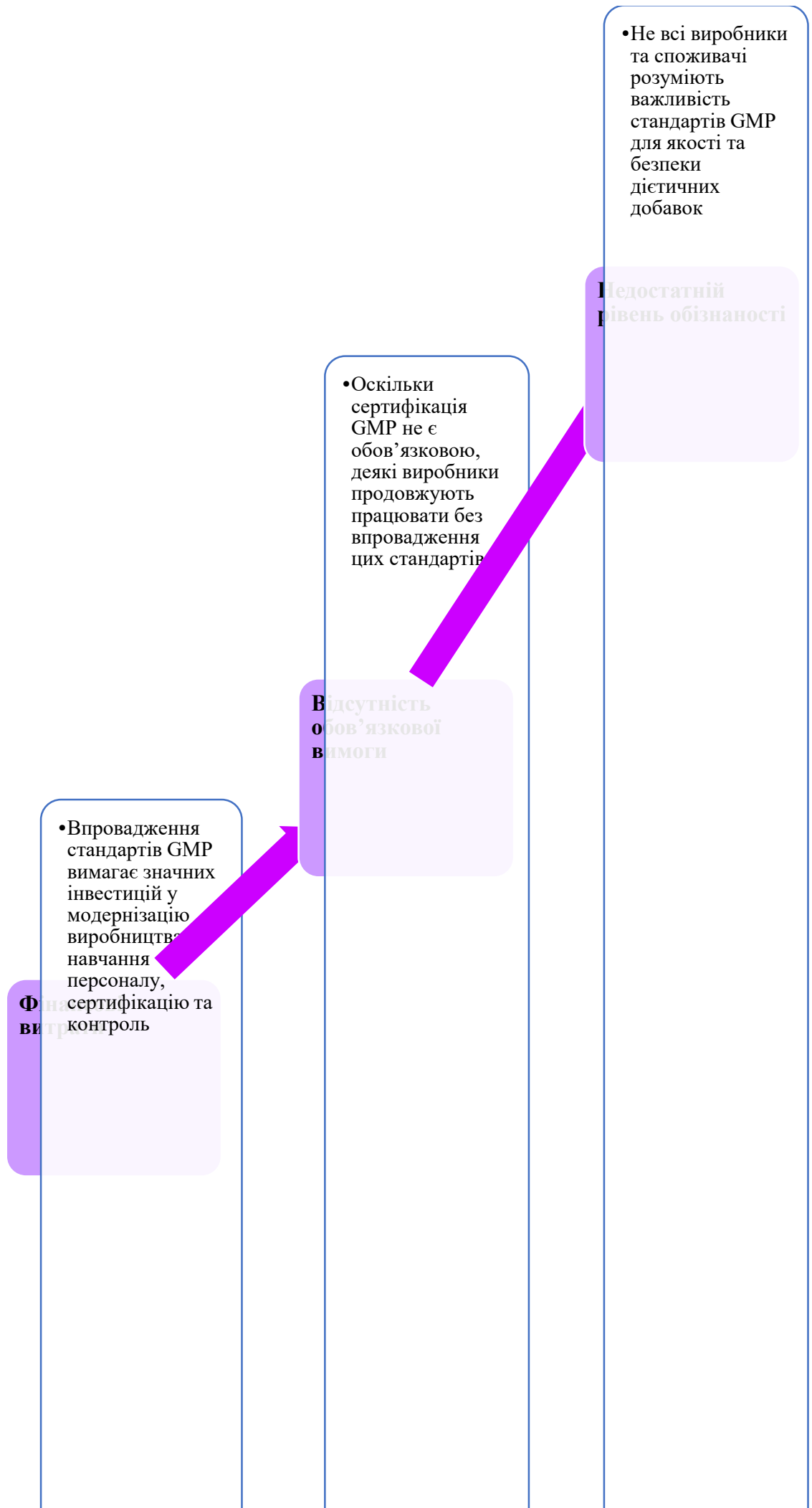
Таким чином, якщо українські виробники дієтичних добавок запровадять вищезазначений комплекс чинників, якими користуються іноземні компанії, то вони значно покращать якість виготовленої продукції, чим завоюють довіру споживачів, та матимуть можливість виходу на міжнародний ринок, тому що саме дотримання GMP є ключовою умовою експорту до країн ЄС, США та інших регіонів.

Для прикладу наводимо перелік країн, які використовують GMP при стандартизації дієтичних добавок (рис. 3.3) [54, 55].

Рис.3.3. Особливості стандартизації дієтичних добавок в різних регіонах

Аналізуючи особливості стандартизації та сертифікації дієтичних добавок слід акцентувати увагу на деяких викликах впровадження GMP в українське виробництво (рис.3.4.).

Рис. 3.4. Деякі виклики впровадження GMP в Україні

Беручи до уваги вищезазначене вважаємо, що головним викликом можна вважати фінансові витрати, адже впровадження стандартів GMP вимагає значних інвестицій у модернізацію виробництва, навчання персоналу, сертифікацію та контроль готової продукції.

Висновки до розділу 3

1. Ефективне забезпечення населення України парафармацевтичною продукцією можливе за умови комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, контроль якості, підвищення доступності продукції та інформування населення.

2. Дієтичні добавки, які в даний час є на ринку, виробляють 45 вітчизняних виробників. Хоча впровадження GMP залишається добровільним, цей стандарт стає важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Спрямування зусиль на підтримку вітчизняного виробництва є ключовим напрямком в цьому процесі.

3. Впровадження GMP за кордоном залежить від нормативно-правової бази, рівня економічного розвитку, доступу до технологій, освіченості персоналу та тиску міжнародних ринків. Країни з розвинутою економікою і високими стандартами якості активно використовують GMP у виробничому процесі.

4. Впровадження стандартів GMP у виробництві дієтичних добавок допомагає захистити споживачів від ризиків і сприяє зміцненню позицій виробника як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

ВИСНОВКИ

1. Таким чином, використання парафармацевтичної продукції в повсякденному житті щоденно набирає обертів і створює сприятливі умови для здорового способу життя. Узагальнюючи огляд літератури нами було проведено аналіз літературних джерел щодо актуальності застосування парафармацевтичних товарів, враховуючи особливості сьогодення.

2. Попит на дієтичні добавки в Україні зростає, особливо на ті, що підтримують імунну систему. Однак споживачам слід бути уважними до якості та безпеки цих продуктів, обираючи перевірені бренди та консультуючись із фахівцями перед вживанням;

3. Дієтичні добавки для підтримки імунної системи є корисним доповненням до здорового способу життя та харчування, але їх варто використовувати раціонально, з урахуванням індивідуальних потреб організму. Важливим є збалансоване харчування, фізична активність, здоровий сон і відмова від шкідливих звичок

4. Варто зазначити, що ризик споживання неякісних дієтичних добавок в Україні може становити від 10 до 75% залежно від призначення продукту, тому експертиза БАД, як вітчизняного, так і іноземного виробництва, є складним багатоступеневим процесом, який забезпечує контроль за якістю та безпекою продукції. Це дозволяє захистити споживачів від можливих ризиків і гарантує відповідність продукції національним стандартам.

5. Проаналізувавши кількість ДД групи 04 – «Дієтичні добавки до продуктів харчування, які підтримують функцію імунної системи» можна зробити висновок, що ця група парафармацевтичних товарів є затребуваною на ринку дієтичних добавок України.

6. Розглянуто класифікацію даної групи ДД та встановлено, що вона налічує 2 підгрупи. Найбільшу частку становить підгрупа 4.2. «Дієтичні добавки, що сприяють нормалізації функцій імунної системи» (126 назв ДД), на другому місці – 4.1. «Дієтичні добавки – імуномодулятори» (76 назв).

7. Встановлено, що досліджувана група ДД представлена 16 формами випуску, а саме: капсулами – 33,2%; таблетками – 22,3%; фіточаями – 7,4%; сиропами – 6,9%; порошками – 6,4%; пастилками – 5,4%; краплями – 5,0%; гранулами – 3,5%; розчинами – 3,0%; водно-спиртовими екстрактами – 2,5%; льодяниками – 2,0%; спреями, ампулами, суспензіями, драже, зборами, які становлять по 0,5% кожна ЛФ.

8. Проаналізовано частку компаній-виробників ДД, які підтримують функцію імунної системи. Дані свідчать, що переважна частка ДД представлена вітчизняними виробниками – 53,5% від загального використання в Україні та 46,5% - ДД іноземного виробництва. Дієтичні добавки вітчизняного виробництва займають лідируючу позицію 108 найменувань, на другому і третьому місці виробники Німеччини – 26 найменувань та Польщі – 20.

9. Ринок вітчизняних компаній, які виготовляють ДД представлений 45 фірмами-виробниками, з них ТОП-3 компанії: Фітобіотехнології – 10 дієтичних добавок, Красота та Здоров'я – 9, Екомед та Екофарм – по 6 ДД.

10. Ефективне забезпечення населення України парафармацевтичною продукцією можливе за умови комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавства, контроль якості, підвищення доступності продукції та інформування населення.

11. Дієтичні добавки, які в даний час є на ринку, виробляють 45 вітчизняних виробників. Хоча впровадження GMP залишається добровільним, цей стандарт стає важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Спрямовання зусиль на підтримку вітчизняного виробництва є ключовим напрямком в цьому процесі.

12. Впровадження GMP за кордоном залежить від нормативно-правової бази, рівня економічного розвитку, доступу до технологій, освіченості персоналу та тиску міжнародних ринків. Країни з розвиненою економікою і високими стандартами якості активно використовують GMP у виробничому процесі.

13. Впровадження стандартів GMP у виробництві дієтичних добавок допомагає захистити споживачів від ризиків і сприяє зміцненню позицій виробника як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голобородько А. О., Лавренюк О. Ю. "Ринок біологічно активних добавок в Україні: аналіз та перспективи розвитку". Фармацевтичний журнал, 2020, №4.
2. Kostiuk, O., & Shevchenko, M. "Analysis of functional food and dietary supplements market in Ukraine". Ukrainian Food Journal, 2021.
3. Закон України № 1602-VII "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" від 22.07.2014 року.
4. Постанова Кабінету Міністрів України № 1023 від 31 жовтня 2007 року "Про затвердження Технічного регламенту щодо дієтичних добавок". Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-2007-п>.
5. Директива 2002/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради ЄС від 10 червня 2002 року про наближення законодавств держав-членів щодо харчових добавок. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32002L0046>
6. Закон України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" N 4017-IX від 10 жовтня 2024 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Директива 2002/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо наближення законодавства держав-членів щодо харчових добавок (Directive 2002/46/EC of the European Parliament and of the Council on the approximation of the laws of the Member States relating to food supplements).
8. U.S. Food and Drug Administration (FDA). "Dietary Supplements: What You Need to Know." Available at: <https://www.fda.gov>.
9. Dietary Supplement Health and Education Act of 1994 (DSHEA). Public Law 103-417.
10. Health Canada. "Natural Health Products Regulations." Available at: <https://www.canada.ca>.

11. Natural and Non-prescription Health Products Directorate (NNHPD). "Guidance Document for Natural Health Products." Available at: <https://www.canada.ca/en/health-canada/services/natural-health-products.html>.
12. EFSA Panel on Nutrition, Novel Foods and Food Allergens. "Guidance on the scientific requirements for health claims related to antioxidants, oxidative damage and cardiovascular health". EFSA Journal, 2020.
13. Gombart, A. F., Pierre, A., & Maggini, S. (2020). "A Review of Micronutrients and the Immune System – Working in Harmony to Reduce the Risk of Infection." *Nutrients*, 12(1), 236. DOI://doi.org/10.3390/nu12010236.
14. Kris-Etherton, P. M., Harris, W. S., & Appel, L. J. (2002). "Fish Consumption, Fish Oil, Omega-3 Fatty Acids, and Cardiovascular Disease." *Circulation*, 106(21), 2747–2757.
15. EFSA Panel on Dietetic Products, Nutrition, and Allergies (NDA). (2012). "Scientific Opinion on the Substantiation of Health Claims Related to Zinc." *EFSA Journal*, 10(5), 2694.
16. Hewlings, S. J., & Kalman, D. S. (2017). "Curcumin: A Review of Its Effects on Human Health." *Foods*, 6(10), 92. DOI://doi.org/10.3390/foods6100092
17. Fernández-San-Martín, M. I., Masa-Font, R., Palacios-Soler, L., Sancho-Gómez, P., Calbó-Caldentey, C., & Flores-Mateo, G. (2010). "Valerian for Sleep Disorders." *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (10), CD004515.
18. Hill, C., Guarner, F., Reid, G., Gibson, G. R., Merenstein, D. J., Pot, B., ... & Sanders, M. E. (2014). "The International Scientific Association for Probiotics and Prebiotics Consensus Statement on the Scope and Appropriate Use of the Term Probiotic." *Nature Reviews Gastroenterology & Hepatology*, 11(8), 506–514.
19. Vrese, M., & Marteau, P. R. (2007). "Probiotics and Prebiotics: Effects on Diarrhea." *The Journal of Nutrition*, 137(3), 803S–811S.
20. Sanders, M. E., Guarner, F., Guerrant, R., Holt, P. R., Quigley, E. M., Sartor, R. B., ... & Mayer, E. A. (2010). "An Update on the Use and Investigation of Probiotics in Health and Disease." *Gut*, 59(9), 1170–1178.

21. Parvez, S., Malik, K. A., Kang, S. A., & Kim, H. Y. (2006). "Probiotics and Their Fermented Food Products Are Beneficial for Health." *Journal of Applied Microbiology*, 100(6), 1171–1185.
22. Gibson, G. R., & Roberfroid, M. B. (2010). "Dietary Modulation of the Human Colonic Microbiota: Introducing the Concept of Prebiotics." *The Journal of Nutrition*, 125(6), 1401–1412.
23. Slavin, J. L. (2013). "Fiber and Prebiotics: Mechanisms and Health Benefits." *Nutrients*, 5(4), 1417–1435.
24. Roberfroid, M. (2007). "Prebiotics: The Concept Revisited." *The Journal of Nutrition*, 137(3), 830S–837S.
25. Cani, P. D., & Delzenne, N. M. (2009). "The Role of the Gut Microbiota in Energy Metabolism and Metabolic Disease." *Current Pharmaceutical Design*, 15(13), 1546–1558.
26. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Технічного регламенту щодо маркування харчових продуктів", № 694 від 28.10.2019.
27. Держпродспоживслужба України. "Контроль за обігом дієтичних добавок." Режим доступу: <https://dpss.gov.ua>.
28. National Institutes of Health (NIH), Office of Dietary Supplements. "Dietary Supplement Label Database." Available at: <https://ods.od.nih.gov>.
29. Health Canada. "What Are Natural Health Products?" Available at: <https://www.canada.ca>.
30. Brush M. Immunity is everything: as the pandemic brings attention to the immune system, many question the attitudes and assumptions about it. *Nutr Bus J.* 2020:6-9.
31. Juntti M. The whole pandemic package: immunity is just the start as consumers scoop up supplements for sleep, stress and more. *Nutr Bus J.* 2020:1-5.
32. Brush M. Don't talk about vaccines: Supplement brands wary to wade into the fray, for two big reasons. *Nutr Bus J.* 2021;(October):1-7.

33. Hamulka J, Jeruszka-Bielak M, Górnicka M, Drywień ME, Zielinska-Pukos MA. Dietary supplements during covid-19 outbreak: results of Google trends analysis supported by PLIFECOVİD-19 online studies. *Nutrients*. 2020; 13(1):E54. DOI:10.3390/nu13010054
34. Rachul C, Marcon AR, Collins B, Caulfield T. COVID-19 and 'immune boosting' on the internet: a content analysis of Google search results. *BMJ Open*. 2020;10(10):e040989. DOI:10.1136/bmjopen-2020-040989
35. Останіна Н.В., Кузнецова О.М., Очеретяна Н.М. Важливість застосування якісних і безпечних дієтичних добавок для покращення та підтримки стану здоров'я населення України в умовах воєнного стану. // Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України: зб. тез доп. наук.-практ. конф. (вісімнадцяті марзеєвські читання). 2022. Вип. 22. С. 362.
36. Ринок дієтичних добавок в Україні: аналіз аптечного продажу за підсумками 2020 р. Режим доступу:<https://www.apteka.ua/article/589026>.
37. Як працює імунітет та які дієтичні добавки для його підтримання пропонують аптеки? Режим доступу: <https://www.apteka.ua/article/659918>.
38. Gombart, A. F., Pierre, A., Maggini, S. "A Review of Micronutrients and the Immune System – Working in Harmony to Reduce the Risk of Infection". *Nutrients*, 2020, 12(1), 236.
39. NIH Office of Dietary Supplements. "Dietary Supplements and Immune Function". ods.od.nih.gov.
40. Компендіум 2024: [Електронний ресурс] / Режим доступу:<http://www.compendium.com.ua>.
41. Комісія ЄС. "Scientific Opinion on the Substantiation of Health Claims Related to Immunity and the Use of Food Supplements". *EFSA Journal*, 2020.
42. Вимоги до маркування дієтичних добавок Режим доступу:<https://dpss.gov.ua/news/vymohy-do-markuvannia-diietychnykh-dobavok>

43. Міністерство охорони здоров'я України. (2021). Закон України "Порядок реєстрації спеціальних харчових продуктів, у тому числі дієтичних добавок" Режим доступу: <https://moz.gov.ua/uk>.

44. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. (2020). "Вимоги до якості та безпечності харчових продуктів".

45. Романюк, Л. М., та Кравченко, С. В. (2019). "Гігієнічна оцінка біологічно активних добавок: проблеми й перспективи." Український журнал клінічної та лабораторної медицини, 14(3), 112–120.

46. Дроздова О. І., Пономаренко Г. В. (2018). "Законодавче регулювання обігу дієтичних добавок в Україні та світі." Медичне право України, 2(10), 45–49.

47. European Food Safety Authority (EFSA). (2021). "Scientific Opinion on the Substantiation of Health Claims Related to Probiotics and Prebiotics."

48. Наказ МОЗ України № 1114 "Про затвердження Державних санітарних норм і правил щодо безпечності та якості харчових продуктів" від 19.12.2013 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2231-13#Text>.

49. Закон України N 4017-IX "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" від 10 жовтня 2024 року. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80#Text>

50. World Health Organization (WHO). Quality assurance of pharmaceuticals: A compendium of guidelines and related materials. Volume 2, Good Manufacturing Practices and Inspection. World Health Organization, Geneva, 2007. Режим доступу: <https://www.who.int>.

51. Nally, J. D. Good Manufacturing Practices for Pharmaceuticals. CRC Press, 2016.

52. International Society for Pharmaceutical Engineering (ISPE). GMP Regulations Handbook: Current Good Manufacturing Practice Guidelines for Drugs and Biologics. ISPE, 2020.

53. Pharmaceutical Inspection Co-operation Scheme (PIC/S). Guide to Good Manufacturing Practice for Medicinal Products. PIC/S Secretariat, 2022. Режим доступа: <https://www.picscheme.org>

54. FDA (Food and Drug Administration). Guidance for Industry: Current Good Manufacturing Practice in Manufacturing, Processing, Packing, or Holding of Drugs (21 CFR Part 211). U.S. FDA, 2016. Режим доступа: <https://www.fda.gov>.

55. European Medicines Agency (EMA). Good Manufacturing Practice (GMP): Guidelines for the Manufacture of Medicinal Products for Human and Veterinary Use. European Medicines Agency, 2021. Режим доступа: <https://www.ema.europa.eu>.

МІЖНАРОДНІ МУЛЬТИДИСЦИПЛІНАРНІ
НАУКОВІ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.economy-confer.com.ua

Світ наукових досліджень

Збірник наукових
публікацій міжнародної
мультидисциплінарної наукової
інтернет-конференції

Випуск 36

17-18 грудня 2024 р.

ISSN 2786-6823 (print)

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
MISZCZYNIA DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ

Тернопіль, Україна – Ополе, Польща
2024

УДК 001 (063)

Світ наукових досліджень. Випуск 36: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 17-18 грудня 2024 р.) / за ред.: О. Патрах та ін. ГО "Наукова спільнота", WBSZIA w Opole, Тернопіль. №О-П ШПак В.Б. 2024. 244 с.

Збірник наукових публікацій укладено за матеріалами доповідей наукової мультидисциплінарної інтернет-конференції «Світ наукових досліджень. Випуск 36», які оприлюднені на інтернет-сторінці www.economy-confer.com.ua

Оргкомітет**ГО Наукова спільнота**

Патрах Олександр Тарасівна, кандидат економічних наук, ЗУНУ;
Шевченко (Овійська) Анастасія Юріївна, кандидат економічних наук, директор ТОВ «Школа для майбутнього»;
Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, ЗУНУ;
Стецько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;
Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Валерія Гетьмана»;
Головатюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, ЗУНУ;
Білоус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, ЗУНУ;
Ревуха Лілія Зіновівна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнської національний університет;
Недошумко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;
Стефанюк Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;
Ужач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, ЗУНУ;
Язюцька Наталія Мирославівна, кандидат філологічних наук, старший викладач, ЗУНУ;
Савчук Надія Антонівна, кандидат психологічних наук, доцент, ЛНТУ;
Рудакевич Оксана Мирославівна, кандидат філософських наук, ЗУНУ;
Русько Святослав Ярославович, аспірант, ТНПУ імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
46005, Україна, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380977547363 e-mail: economy-confer@ukr.net

Оргкомітет конференції не зважив поділяти думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язковим. Усі роботи ліцензуються відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License

ISSN 2786-6823 (print)

© ГО "Наукова спільнота" 2024

© Автори статей 2024

Фармацевтичні науки**КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА РИНКУ ПАРАФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Бутко Любов Анатоліївна
кандидат фармацевтичних наук, доцент,
Київський медичний університет
ORCID: 0000-0003-4899-7877

Мінчук Альона Сергіївна
Київський медичний університет

Фоміна Катерина Олегівна
Київський медичний університет

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5942/>

Ринок парафармацевтичної продукції на території України почав формуватись ще в 1990-2000 рр. Згідно із запропонованими в 2015 р. правками до Закону України «Про лікарські засоби» до парафармацевтичної продукції належать: біологічно активні добавки; косметичні засоби; матеріали для лабораторної діагностики, які не контактують з органами людини, крім медичних імунобіологічних препаратів; вироби медичні та медичного призначення; дезінфікуючі препарати, що не відносяться до лікарських засобів; санітарно-гігієнічні засоби; мінеральні води; спеціальне, дієтичне та дитяче харчування; окулярна оптика; парфумерна продукція; реактиви для медичних та клінічних лабораторій [3]. Група парафармацевтичної продукції, яка широко представлена в аптеках законодавчо не отримала виокремленого статусу.

Близько 10 років в аптечній мережі західних фармацевтичних компаній існує термін «парафармацевтика», що позначає допоміжний нелікарський асортимент аптеки. Більшість західних фармацевтичних компаній через власну аптечну мережу прагнуть надати повний спектр медичних послуг, які можуть бути корисні споживачеві. Для досягнення цієї мети, а також для залучення більшої кількості покупців, компанії намагаються розширити асортимент реалізованої продукції, здійснювати продаж вітамінів і лікарських трав, спеціалізованих продуктів харчування для дітей та дорослих, відкривають відділи з продажу косметики, засобів санітарії та особистої гігієни [2].

Метою даного дослідження є вивчення асортименту парафармацевтичної продукції, представленої на ринку України. Нами був проведений контент-аналіз наукових та офіційних довідкових видань, які містять маркетингову інформацію про парафармацевтичну продукцію, дозволена до використання на території України.

В останні роки в Україні паралельно зі зростанням кількості аптек зростає частка парафармацевтичної продукції. В загальному асортименті деяких

аптек вона досягає 25% від загального обсягу реалізованої продукції. Якщо порівнювати сьогоденний асортимент аптек з асортиментом десятирічної давності, то впадають у вічі дві важливі відмінності:

- наявність значної частки різних безрецептурних препаратів (БЛП);
- сучасна парафармацевтична частина асортименту аптек.

І те, й інше багато в чому відображає делати більш домінуючу концепцію роздрібної торгівлі – «все в одному», коли споживачеві намагаються запропонувати максимальну кількість товарів на одному торговельному майданчику [2].

Переважна частина споживачів здійснюють покупку парафармацевтичної продукції саме в аптеках, в той час як четверта частина віддає перевагу магазинам, в асортименті яких наявна парафармацевтична група засобів, при чому часто за нижчими цінами. Аптечні заклади, в основному, обирають через те, що в них дотримуються умов зберігання ліків, вони співпрацюють із надійними постачальниками, а також за першою вимогою покупців налягають всю необхідну інформацію про виробників та якість цих товарів [1].

Нами проаналізована актуальна на період військового часу продукція для усунення кровотеч. В період 2022-2024 рр. фармацевтичний ринок України в сфері парафармацевтичної продукції значно нагнітався шістьо продукцією.

Станом на 01.12.2024 на фармацевтичному ринку України представлені наступні переважувальні та фіксуючі матеріали у відсоткових відсоткових співвідношеннях: бинти 5%, вата 5%, еластичний бинт 17,6%, засоби для зупинки кровотечі (джуту, гемостатичні губки, бинт еластичний ізраїльський бандаж) 2,2%, турнікети 0,9%, пластери 57,3%, серветки спиртові та марлєві 4,9% та інші засоби 12% згідно з застосунок Tabletki.ua [4].

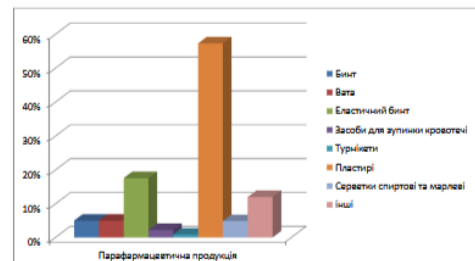

Рис. 1 Відсоткове співвідношення ринку парафармацевтиків

Наразі на ринку України серед засобів для зупинки кровотеч активно використовується група продукції у вигляді гемостатичних губок, попит на які особливо зріс в період військового стану. Адаже сучасні медичні технології, зокрема гемостатики для військових, відіграють надзвичайно важливу роль, допомагаючи швидко зупинити кровотечу і врятувати поранених. У відсотковому співвідношенні серед засобів для зупинки кровотеч спостерігається наступний товарний розподіл: гемостатичні губки та порошки 45,5 %, джгути 27,3 %, бандажі, бинти, пов'язки 20,5 %, віск кістковий хірургічний 2,3 % та інші засоби 4,4% (рис.2).

Таким чином, проведений аналіз дозволяє оцінити раціональність використання деяких груп парафармацевтичної продукції, зокрема, перешкоджає матеріалів та засобів для зупинки кровотеч. Серед засобів для зупинки кровотеч переважають гемостатичні порошки та губки.

Рис. 2 Розподіл товарних груп засобів для зупинки кровотеч

Отже, станом на сьогоднішній день законодавчо не виокремлено групу парафармацевтичної продукції, яка стрімко поширюється на фармацевтичному ринку України. Більшість покупок обирають саме аптеку як майданчик для покупки парафармацевтиків за рахунок більшої довіри у сфері дотримання умов належного зберігання та прозорості ринку постачальників. У період 2022-2024 рр. ринок парафармацевтиків розширився за рахунок засобів для зупинки кровотеч, зокрема гемостатичних губок та бандажів. Ці засоби займають 2,2% частки ринку парафармацевтиків, але ринок даної продукції продовжує стрімко нарощувати обсяги в умовах воєнного стану в Україні.

Список літератури:

1. Горлова І. С. Вплив парафармацевтичного сектора на формування вітчизняного фармринку / І. С. Горлова // Провизор. – 2008. – №5. – С. 23-30.
2. Немченко А. С. Організаційно-економічні проблеми реалізації парафармацевтичних товарів в Україні та за рубежом / А. С. Немченко, О. А. Немченко // Провизор. – 2001. – № 13. – С. 14-17.
3. <https://ips.ligazakon.net/document/JH1O21AA?an=41>
4. <https://tabletki.ua/uk/category/1205/>

АНАЛІЗ СТАНУ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ДОПОМОГИ ХВОРИМ З НЕВРОВИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ

Бутко Любов Анатоліївна
кандидат фармацевтичних наук, доцент,
Київський медичний університет
ORCID: 0000-0003-4899-7877

Ставицька Катерина Віталіївна
Київський медичний університет

Бутко Аліна Юрїєвна
кандидат фармацевтичних наук, доцент,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-3985-6765

Інтернет-адреса публікації на сайті:
<https://www.economy-confer.com.ua/full-article/5941/>

Захворювання нервової системи є важливою медико-соціальною проблемою. У структурі загальної захворюваності та смертності населення нервові розлади займають одну з лідируючих позицій (близько 40 % дорослого населення України мають різні види неврологічних порушень) [1].

Метою дослідження є аналіз соціально-економічних проблем фармацевтичної допомоги хворим на нервові розлади в сучасних умовах. Для проведення дослідження використовували методи документального та безпосереднього спостереження в динаміці років, причому порівнювали показники до 2022 року та з моменту повномасштабного вторгнення російських військ в Україну.

В процесі аналізу було виявлено, що поширеність нервових розладів серед населення за останні 3 роки значно зростає. Причиною цього є війна – подія, що має надзвичайно серйозний вплив на психологічний стан людини. Погіршення психоемоційного стану українців підтверджується збільшенням кількості тривожних та депресивних станів, зокрема, депресій, стресового синдрому, а також психосоматичними проявами (стрибками артеріального тиску, головними болями, порушенням сну, розладами травлення, метеоризмом). Люди перебувають в стані постійного стресу, що перевагає

ДОДАТОК Б

Якісний аналіз ДД, які підтримують функцію імунної системи

Назва	Лікарська форма	Виробник	Країна	Ціна
<u>Флувір® для дітей</u>	Порошок саше 3.5 г №10	Дельта Медікел	Швейцарія	331,00грн
<u>СУПРАДИН® ІМУНО КІДЗ</u>	Пастилки жувальні №30	Байєр	Німеччина	291,55грн
<u>ФІТОКОНЦЕНТРАТ "ЕКОМЕД" "ДЖЕРЕЛО"</u>	Флакони 30 мл №1	Екомед	Україна	61,00грн
<u>Флувір®</u>	Порошок саше 3.93 г №10	Дельта Медікел	Швейцарія	340,00грн
<u>Гріндоліс®</u>	Пастилки №30	Polisano Pharmaceuticals	Румунія	147,00грн
<u>Імунсил® D3</u>	Капсули 350 мг №60	ТОВ "Нутрімед"	Україна	451,05грн
<u>СУПРАДИН® ІМУНО КІДЗ</u>	Пастилки жувальні №60	Байєр	Німеччина	477,50грн
<u>Імунсил® D3 Дуо</u>	Капсули 350 мг №60	ТОВ "Нутрімед"	Україна	897,00грн
<u>ФІТОКОНЦЕНТРАТ "ЕКОМЕД" "ДЖЕРЕЛО-І (IMMUNOXEL)"</u>	30 мл №1	Екомед	Україна	66,12грн
<u>Імунсил® D3</u>	Капсули 350 мг №30	ТОВ "Нутрімед"	Україна	396,40грн
<u>Трилумін</u>	Капсули №40	Елемент здоров'я	Україна	706,66грн
<u>Хлорелла</u>	Капсули 520 мг №100	Солгар Вітамін енд Херб	США	900,00грн
<u>ЕХІНАЦЕЯ З БУЗИНОЮ СУПЕР ЕКСТРАКТ</u>	Спрей 75 мл №1	Екофіт	Україна	198,31грн
<u>Імунсил® D3 Дуо</u>	Капсули 350 мг №30	ТОВ "Нутрімед"	Україна	434,45грн
<u>Фемінозид</u>	Капсули 400 мг №30	<u>Біхелс</u>	Україна	401,50грн
<u>Helpivir</u>	Капсули 450 мг №60	Голден-Фарм	Україна	154,51грн
<u>ЕКСТРАКТ ЕХІНАЦЕЇ ПУРПУРОВОЇ</u>	Капсули №100	Солгар Вітамін енд Херб	США	451,43грн
<u>ІМУТРИН (VITAGEN КОМПЛЕКС №108)</u>	Капсули №60	Biodeal Pharmaceuticals Private Limited	Індія	410,47грн

<u>Мультифлу</u>	Капсули №30	Новалік-Фарм	Україна	279,46грн
<u>Imunit</u>	Капсули 450 мг №60	Голден-Фарм	Україна	176,00грн
<u>БЕТА-ІМУН ДОБАВКА ДІЄТИЧНА НА ОСНОВІ РОСЛИННОЇ СИРОВИНИ</u>	Капсули 320 мг №30	Новалік-Фарм	Україна	344,60грн
<u>РЕЙШІ-ШИЇТАКЕ-МАЙТАКЕ</u>	Капсули №120	Фітобіотехнології	Україна	436,11грн
<u>ЛИСИЧКИ-КРАПЛІ</u>	Краплі 50 мл №1	Фітобіотехнології	Україна	140,00грн
<u>Вітамін С - ПРО-фарма</u>	Капсули №30	Про-фарма	Україна	105,50грн
<u>ШИЇТАКЕ-КРАПЛІ</u>	Краплі 50 мл №1	Фітобіотехнології	Україна	166,07грн
<u>ЕХІНАЦЕЯ + ЦИНК</u>	Капсули №30	Здравофарм	Україна	124,31грн
<u>Фітор</u>	Таблетки розчинні №60	Фіторія	Україна	218,00грн
<u>СРІБНА КРАПЛЯ ДІЄТИЧНА ДОБАВКА "SILVER DREAMS" ТМ "ЛАБОРАТОРІЯ ДОКТОРА ПИРОГОВА"</u>	115 мл №1	Т.В.К. ГРУП	Україна	406,00грн
<u>Бекант</u>	Капсули №30	Grand Medical Poland	Польща	325,82грн
<u>ГРИП ХЕЛП</u>	Саше 6 г №12	Красота та Здоров'я	Україна	183,00грн
<u>Фітор</u>	Капсули 0,4 г банка швидкорозчинний, зі стевією №60	Фіторія	Україна	197,20грн
<u>Фіточай "Ключі Здоров'я"</u>	№ 23 1,5 г пакетик "фіто ехінацея плюс" №20	Ключі Здоров'я	Україна	46,13грн
<u>ГРИПОФІТОЛ ІМУНО</u>	Фіточай фільтр-пакет 1.5 г №20	ЗАТ "Ліктрави"	Україна	46,48грн
<u>ЕХІНАЦЕЯ ІМУНО</u>	Капсули №20	ІЛАН ФАРМ	Україна	125,00грн
<u>Грипофітол</u>	Фіточай фільтр-пакет 1.5 г №20	ЗАТ "Ліктрави"	Україна	50,75грн
<u>ФІТОЧАЙ ДИТЯЧИЙ ІМУНО ФАРМ SOLUTION PHARM</u>	Фільтр-пакет 1.5 г №20	Ключі Здоров'я	Україна	68,96грн

<u>Трилумін</u>	Капсули №10	Елемент здоров'я	Україна	219,00грн
<u>Імунопраш</u>	Капсули №30	Ананта Медікеар Лімітед	Україна	120,00грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН ПРО</u>	Гранули+капсули пакетик №30	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	3149,01грн
<u>Імунсил®</u>	Капсули 390 мг №20	ТОВ "Нутрімед"	Україна	216,43грн
<u>Пивні дріжджі</u>	Від вугрових висипів №100	Євро плюс	Україна	31,86грн
<u>АФЛУБІН® ІМУФАСТ</u>	Льодяники №16	<u>Disch AG</u>	Швейцарія	112,45грн
<u>ЛИСИЧКИ-КРАПЛІ</u>	Краплі 100 мл №1	Фітобіотехнології	Україна	222,26грн
<u>ЕХІНАЦЕЯ-ТОП</u>	Таблетки блістер №20	Красота та Здоров'я	Україна	64,70грн
<u>ФІТОКОНЦЕНТРАТ "ЕКОМЕД" "ДЖЕРЕЛО-І (IMMUNOXEL)"</u>	Таблетки №60	Екомед	Україна	98,94грн
<u>ЕХІНАЦЕЯ-ТОП</u>	Капсули блістер №20	Красота та Здоров'я	Україна	74,80грн
<u>Шіїтаке</u>	Капсули №120	Фітобіотехнології	Україна	576,86грн
<u>ПИВНІ ДРІЖДЖІ ІМУНОСТИМУЛЮЮЧІ</u>	Таблетки 0,5 г №100	Фармаком	Україна	20,58грн
<u>Рейши</u>	Капсули №120	Фітобіотехнології	Україна	616,96грн
<u>Фітор</u>	Таблетки 0.5 г №60	Біота ТОВ	Україна	254,74грн
<u>ФІТОЧАЙ №11 "ІМУНО-МІКС (ВІД ЗАСТУДИ)"</u>	Фільтр-пакет 1.5 г №20	Науково-Виробнича Лабораторія Фітопродукт	Україна	29,50грн
<u>Котячий кіготь</u>	Капсули 500 мг №60	Healthyway Production Inc.	США	246,50грн
<u>Фітор</u>	Капсули 0,4 г банка швидкорозчинний №60	Фіторія	Україна	154,50грн
<u>Краплі "Ехінацея"</u>	30 мл №1	Красота та Здоров'я	Україна	41,00грн
<u>ШИЇТАКЕ-КРАПЛІ</u>	Краплі 100 мл №1	Фітобіотехнології	Україна	252,74грн
<u>ЕКСТРАКТ ГРИБА ШИИТАКЕ</u>	0,25 г №80	Еліт-фарм	Україна	96,00грн

<u>ФІТОЧАЙ "ДОКТОР СЕЛЕЗНЕВА™"</u>	№ 29 1.5 г для підвищення імунітету №20	Селезнева Л.В.	Україна	30,00грн
<u>Ехінацеї фітосироп</u>	100 мл №1	Науково-Виробнича Лабораторія Фітопродукт	Україна	45,50грн
<u>АП16</u>	Капсули №20	Е-Витал груп	Італія	572,50грн
<u>ЕКСТРАКТ ГРИБА РЕЙШІ</u>	0,25 г №80	Еліт-фарм	Україна	117,00грн
<u>ФІТОЧАЙ "ДОКТОР СЕЛЕЗНЕВА™"</u>	№ 39 1.5 г від застуди №20	Селезнева Л.В.	Україна	31,50грн
<u>VITAGEN ECHINACEA IMMUNE+</u>	Капсули №60	Ананта Медікеар Лімітед	Індія	413,00грн
<u>Ехінацеї фітосироп</u>	200 мл №1	Науково-Виробнича Лабораторія Фітопродукт	Україна	73,50грн
<u>Котячий кіготь</u>	Капсули 500 мг №180	Healthyway Production Inc.	США	527,00грн
<u>Фіточай "Ключі Здоров'я"</u>	1,5 г фільтр-пакет "імунотонік" №20	Ключі Здоров'я	Україна	54,72грн
<u>ФІТОЧАЙ "ДОКТОР СЕЛЕЗНЕВА™"</u>	№ 36 1.5 г від герпесу №20	Селезнева Л.В.	Україна	45,00грн
<u>КОМПЛЕКС БІОФЛАВОНІДНИЙ "ФЛОРА-ПЛАНТ"</u>	Елеутерокок №40	Кортес	Україна	69,70грн
<u>Фіточай "Ключі Здоров'я"</u>	1,5 г фільтр-пакет "дитячий "ехінацея" №20	Ключі Здоров'я	Україна	64,40грн
<u>ЦИТРОІМУНАЛ</u>	Капсули 1000 мг блістер №30	Красота та Здоров'я	Україна	277,00грн
<u>Котячий кіготь</u>	Таблетки 0,5 г №80	<u>Кортес</u>	Україна	149,38грн
<u>РОСЛИННІ ЗБОРИ ВІД ЗАСТУДИ</u>	Набір 3 упаковки по 20 фільтр-пакетів №1	ЗАТ "Ліктрави"	Україна	66,57грн
<u>ІМУНО-МІКС З ІМБИРОМ ФІТОСИРОП</u>	100 мл №1	Науково-Виробнича Лабораторія Фітопродукт	Україна	68,00грн
<u>РЕЙШІ-КРАПЛІ</u>	Краплі 100 мл №1	Фітобіотехнології	Україна	365,00грн
<u>ПИВНІ ДРІЖДЖІ "ОСОКОР" ІМУНОСТИМУЛЮЮЧІ</u>	№150	Красота та Здоров'я	Україна	46,43грн

<u>РЕЙШИ-КРАПЛІ</u>	Краплі 50 мл №1	Фітобіотехнології	Україна	199,86грн
<u>ЦИТРОІМУНАЛ БЕБІ</u>	Краплі 15 мл №1	Красота та Здоров'я	Україна	97,00грн
<u>НатХелс Стійкий імунітет фемілі</u>	Таблетки для розсмоктування №20	NatHealth Sp.z.o.o	Польща	78,00грн
<u>НатХелс Стійкий імунітет плюс</u>	Таблетки для розсмоктування №20	NatHealth Sp.z.o.o	Польща	78,00грн
<u>НАТХЕЛС МУЛЬТІВІТАМІНИ ДЛЯ СТІЙКОГО ІМУНІТЕТУ</u>	Пастилки желейні №150	NatHealth Sp.z.o.o	Польща	635,00грн
<u>Памп® для дітей</u>	Таблетки шипучі №25	Фармак	Україна	279,73грн
<u>НАТХЕЛС МУЛЬТІВІТАМІНИ ДЛЯ СТІЙКОГО ІМУНІТЕТУ ДІТЕЙ</u>	Драже №90	NatHealth Sp.z.o.o	Польща	226,91грн
<u>НатХелс Вітамін С 1000 + Цинк</u>	Таблетки шипучі №20	НатХелс Сп.з о.о.	Польща	145,50грн
<u>СУПРАДІН® ІМУНО ФОРТЕ</u>	Гранули для розсмоктування саше 1.8 г №14	Байер	Німеччина	130,74грн
<u>НАТХЕЛС МУЛЬТІВІТАМІНИ ДЛЯ СТІЙКОГО ІМУНІТЕТУ</u>	Пастилки желейні №54	NatHealth Sp.z.o.o	Польща	304,54грн
<u>Натхелс Стійкий імунітет для дітей</u>	Льодяники №100	NatHealth Sp.z.o.o	Польща	954,82грн
<u>Бівел</u>	Суспензія для внутрішнього застосування флакон 120 мл №1	ErgoPharma Ltd	Словенія	298,00грн
<u>ДЕФЛЮ® ЗАХИСТ ЦИНК</u>	Таблетки №30	Дельта Медікел Промоушнз АГ	Швейцарія	162,00грн
<u>НатХелс Імунопроф фемілі</u>	Олія флакон 250 мл №1	НатХелс Сп.з о.о.	Польща	441,60грн
<u>ФІТОКОНЦЕНТРАТ "ЕКОМЕД" "ЛІЗОРМ"</u>	Флакон 30 мл №1	Екомед	Україна	51,10грн
<u>Др. Тайсс Імуно Ефект</u>	Таблетки, вкриті оболонкою №30	Natur Produkt Pharma Sp.z.o.o	Польща	124,00грн

<u>Асглюкан</u>	Таблетки №30	<u>Асфарма Медікал Дентал</u> <u>Урюнлер Ве Иляч Санайі</u> <u>Тіджарет Анонім Шіркети</u>	Турція	253,70грн
<u>МУЛЬТИМАКС® ІМУНІТЕТ</u>	Пастилки жувальні банка 3.5 г №30	Мастер Фарм С.А.	Польща	183,98грн
<u>ДЕТРИМАКС® 2000 ІМУНО</u>	Капсули №30	Мастер Фарм С.А.	Польща	283,48грн
<u>Др. Тайсс Імуно Ефект</u>	Таблетки шипучі №20	Natur Produkt Pharma Sp.z.o.o	Польща	110,30грн
<u>ВітаЦинк™ Кідс Імуно</u>	Порошок стік №20	Софарма	Болгарія	104,00грн
<u>Цинкоферол®-4000</u>	Капсули 550 мг №30	<u>Нутрімед</u>	Україна	336,02грн
<u>Естер-С плюс імуно-комплекс</u>	Капсули флакон №60	СОЛГАР ВІТАМІН ООО	США	690,00грн
<u>Доппельгерц® System Ортопро Імун</u>	Порошок саше №30	Квайссер Фарма ГмБХ і Ко. КГ	Німеччина	690,00грн
<u>ФІТОКОНЦЕНТРАТ "ЕКОМЕД"</u> <u>"РЕВМОСАН"</u>	Флакон 30 мл №1	Екомед	Україна	48,02грн
<u>Еребрик</u>	Сироп флакон полімерний темний 100 мл з мірною ложкою, в картонній упаковці №1	Технолог	Україна	259,21грн
<u>Альфатрон® 600</u>	Капсули 850 мг блістер №30	Юніпро Сп. с о.о.	Польща	650,40грн
<u>Тенорос</u>	Пастилки №15	Фармаселект Інтернешнл	Австрія	148,00грн
<u>Арпептид</u>	Таблетки, вкриті кишково-розчинною оболонкою 10 мг блістер №30	AAR Pharma FZ LLC	Індія	266,10грн
<u>Мелавітал Тонус та Імунітет</u>	Рідина флакон скляний 200 мл №1	Фоерс	Україна	420,50грн
<u>Арпептид</u>	Таблетки, вкриті кишково-розчинною оболонкою 20 мг блістер №30	AAR Pharma FZ LLC	Індія	411,50грн
<u>Імунохелс</u>	Капсули №60	Healthyway Production Inc.	США	380,30грн

<u>Мелавітал Тонус та Імунітет</u>	Рідина флакон скляний 100 мл №1	Фоерс	Україна	282,90грн
<u>Імуноактив</u>	Капсули №30	Біотек	Україна	192,00грн
<u>ФІТОКОНЦЕНТРАТ "ЕКОМЕД" "АЛЕРГІЛ"</u>	30 мл №1	Екомед	Україна	50,33грн
<u>ВІТАМІНИ ШІПУЧІ NOVEL VITAMIN C + ZINC + D</u>	Таблетки шипучі №20	INNOPHARMA	Словакія	106,60грн
<u>Вітамін С+Zn</u>	Таблетки №30	ІЛАН ФАРМ	Україна	170,98грн
<u>Бронхомед МаксІмун з вітаміном С та цукром</u>	Льодяники №24	Euro Lifecare	Швейцарія	174,50грн
<u>Вітамін С + Цинк</u>	Таблетки для жування 500 мг зі смаком апельсину тм профі фарм №30	Евро Плюс	Україна	78,60грн
<u>Імунофлазід Форте</u>	Капсули тм anc pharma №30	Екофарм	Україна	254,99грн
<u>Імунофлазід Форте</u>	Сироп флакон 100 мл тм anc pharma №1	Екофарм	Україна	194,48грн
<u>Sunlife Vitamin C + Zink Brausetabletten</u>	Таблетки шипучі туба №17	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	214,92грн
<u>Sunlife HeiBe Zitrone Vitamin C + Zink</u>	Порошок стік 4 г №20	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	440,00грн
<u>Натхелс Стійкий імунітет</u>	Плитки №20	НатХелс Сп.з о.о.	Польща	199,50грн
<u>Ехінацея екстракт</u>	Таблетки 250 мг тм solution pharm №50	Аптека 283	Україна	189,95грн
<u>Полівіт Supercaps Ліпосомальний вітамін С+Кверцетин</u>	Капсули №60	ІЛАН ФАРМ	Україна	220,00грн
<u>Sunlife Immun Aktiv</u>	Таблетки шипучі туба №20	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	375,00грн
<u>Імунінтенс</u>	Капсули 0,4 г тм health house №30	Сіріус-95	Україна	136,00грн
<u>Sunlife Ace + Selen</u>	Таблетки шипучі №20	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	275,00грн
<u>Sunlife Vitamin C + Zink Depot Kapseln</u>	Капсули №60	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	474,96грн

<u>Імуно Комплекс</u>	Капсули тм solution pharm №20	Форсаж Плюс	Україна	159,96грн
<u>Sunlife HeiBe Holunder Vitamin C + Zink</u>	Порошок стік 4 г №20	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	400,00грн
<u>sway Імунітет</u>	Пастилки желейні тм baum pharm №60	свей Спортс та Хелс ГмбХ	Австрія	356,27грн
<u>Вітафлазід</u>	Сироп флакон 200 мл №1	Екофарм	Україна	300,00грн
<u>Пробіотікс Імуно</u>	Капсули блістер №20	Ананта Медікеар Лімітед	Індія	349,96грн
<u>Імунофлазід Лайт тм Баум Фарм</u>	Сироп флакон 60 мл №1	Екофарм	Україна	195,00грн
<u>ІМУНОФЛАЗИД ПРО тм БАУМ ФАРМ</u>	Капсули №30	Екофарм	Україна	265,00грн
<u>ВітІмун з підсолонджувачами</u>	Таблетки розчинні туба vitalik+, тм baum pharm №20	Польський Лек	Польща	255,00грн
<u>Immunomoss (Іммуномос)</u>	Сироп 250 мл №1	Innovative Pharma Baltics	Литва	500,00грн
<u>Sunlife Vitamin C 1000 + Propolis + Zink</u>	Таблетки шипучі №20	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	239,96грн
<u>Ацеровіт</u>	Таблетки vitalik+, тм baum pharm №10	Харківська ФФ	Україна	99,00грн
<u>Вітамін С 500 мг+Zn</u>	Таблетки жувальні контейнер тм магнолія зі смаком лісових ягід №30	Монфарм	Україна	87,00грн
<u>Мишака Розбишака Immuno Kids</u>	Пастилки жувальні тм baum pharm №60	Домако, Др. мед. Ауфдермаур АГ	Швейцарія	373,49грн
<u>Вітамін С + Zn</u>	Таблетки жувальні зі смаком малини тм tabula vita №30	Евро Плюс	Україна	79,00грн
<u>Полівіт Supercaps Імуно комплекс</u>	Капсули №60	ІЛАН ФАРМ	Україна	470,00грн
<u>Кверцевіт Імуно</u>	Таблетки для розсмоктування тм tabula vita №20	БіоФлавід	Україна	120,80грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН</u>	Таблетки + капсули 30 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	2539,70грн

<u>ОРТОМОЛ ДЖУНІОР 3 ПЛЮС</u>	30 днів зі смаком апельсину №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	2280,13грн
<u>Juvamine (Жувамін) Сила організму</u>	Капсули вітамін с+маточне молочко №50	Juva Sante International	Франція	498,00грн
<u>Імунофлазід Лайт тм Баум Фарм</u>	Сироп флакон 100 мл №1	Екофарм	Україна	215,00грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН</u>	Питна бутылка + табл 30 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	3173,00грн
<u>ОРТОМОЛ ДЖУНІОР 3 ПЛЮС</u>	30 днів зі смаком лісових ягід №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	1944,56грн
<u>Імунінтенс</u>	Капсули №30	Сіріус-95	Україна	136,00грн
<u>Juvamine (Жувамін) Зміцнення імунітету</u>	Капсули женьшень+маточне молочко №30	Juva Sante International	Франція	359,00грн
<u>ВІТАТОН ЛЬОДЯНИКИ МУЛЬТИВІТАМІН</u>	Льодяники 6 г банка поліпропіленова immunity №100	Newtone Pharma Limited	Польща	876,00грн
<u>Олія чорного тміну "Dr.Oil"</u>	Капсули №60	Парфумерно-косметична компанія ДНД		275,00грн
<u>Juvamine (Жувамін) Імунітет</u>	Ампула маточне молочко + пилок + прополіс + мед №10	Juva Sante International	Франція	926,00грн
<u>Nature's Way (Натурес Вей) Самбукус імунний</u>	Сироп для дітей флакон 120 мл №1	Quality Supplements and Vitamins, Inc	США	678,00грн
<u>Імуно Тотал</u>	Капсули №20	Астарта	Україна	120,00грн
<u>NOW FOODS IMMUNE RENEW</u>	Капсули №90	NOW INTERNATIONAL	США	630,00грн
<u>Імміфлекс компліт</u>	Капсули №30	Immitec Norge	Норвегія	1050,00грн
<u>Імуноверум</u>	Капсули банка №60	Грін-Фарма	Україна	181,76грн
<u>Педіакід імуно-форт сироп імуно-зміцнюючий</u>	Сироп флакон 125 мл №1	Ineldea	Франція	550,00грн
<u>Імунокомплекс</u>	Таблетки шипучі туба №20	Завод вітамінний Харківський	Україна	74,30грн

<u>Sunlife Vitamin C 1000 + Zink Direkt Sticks</u>	Стік 3 г №20	САНЛАЙФ ГМБХ	Німеччина	400,00грн
<u>Фіточай "Трави Кавказу" Solution Pharm</u>	125 г плоди шипшини №1	SOLUTION PHARM	Україна	94,96грн
<u>Nature's Way (Натурес Вей) Імунне здоров'я</u>	Капсули флакон №30	Quality Supplements and Vitamins, Inc	США	275,00грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН</u>	Гранули 30 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	2663,00грн
<u>ОРТОМОЛ ДЖУНІОР З ПЛЮС</u>	14 днів лісові ягоди, апельсин та мандарин №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	1117,63грн
<u>Екстракт Ехінацеї пурпурової Powerful</u>	Капсули 1 г №60	Красота та Здоров'я	Україна	313,00грн
<u>Афлумає</u>	20 мл №1	ПЛАН ФАРМ	Україна	196,56грн
<u>Сироп Імбир-ЕКООИЛ</u>	Пляшка полімерна 250 г №1	Екооил	Україна	72,75грн
<u>ОРТОМОЛ ДЖУНІОР З ПЛЮС</u>	Гранули малина-лайм 30 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	2278,80грн
<u>ОртомоЛ Імун Діректгранулат Оранж</u>	Гранули на 30 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	3537,00грн
<u>VITONIKA ВІТАМІН С+ЕХІНАЦЕЯ</u>	Капсули №30	Біо Лайт	Україна	75,10грн
<u>Квертинімуно</u>	Капсули блістер у пачці №30	<u>Борщагівський ХФЗ</u>	Україна	136,80грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН ПРО</u>	Гранули+капсули пакетик 15 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	1434,44грн
<u>Orzax Imunol Defence</u>	Пакетик №20	Орзакс	Турція	336,70грн
<u>Чай трав'яний Zolynelis (Золінес)</u>	Imunitetui фільтр-пакет 2 г №20	MANUFACTURER UAB ACORUS CALAMUS	Литва	68,16грн
<u>АЦЕРОЛА З ПІДСОЛОДЖУВАЧЕМ ВІТАВІТ</u>	Таблетки 1 г блістер №10	Красота та Здоров'я	Україна	59,70грн
<u>Квертинімуно</u>	Капсули блістер у пачці №20	<u>Борщагівський ХФЗ</u>	Україна	143,72грн
<u>Orzax Efervit Sambucus Nigra</u>	Таблетки №20	Орзакс	Турція	210,00грн

<u>МАКСЕФЕКТ (ТМ МАХЕФФЕСТ) З ВІТАМІНОМ С ТА ЦИНКОМ ДЛЯ ДІТЕЙ З 3 РОКІВ ЗІ СМАКОМ МАЛИНИ ТА ШИПШИНИ</u>	Порошок саше 4 г №20	PromoPharma	Республіка Сан-Маріно	300,19грн
<u>Імміфлекс кіде</u>	Капсули №30	Immitec Norge	Норвегія	850,00грн
<u>Імміфлекс</u>	Капсули №30	Immitec Norge	Норвегія	990,00грн
<u>Фіточай "Ключі Здоров'я"</u>	№ 53 1,5 г пакетик "фіто антиалергін від алергії" №20	Ключі Здоров'я	Україна	54,84грн
<u>PLUSSSZ ІМУНІТЕТ</u>	Таблетки шипучі малина-бузина №20	Польський Лек	Польща	90,00грн
<u>МАКСЕФЕКТ (ТМ МАХЕФФЕСТ) З ВІТАМІНОМ С (1000 МГ) ТА ЦИНКОМ ЗІ СМАКОМ ЛИМОНУ, МЕДУ ТА ЛИПИ</u>	порошок саше 4 г №20	PromoPharma	Республіка Сан-Маріно	250,00грн
<u>АРОВІТАЛ ІМУНО (Arovital® Immuno)</u>	таблетки №150	Санстол	Польща	250,00грн
<u>Хумана Бенелайф Імуно для дітей з 12 місяців та дорослих</u>	Пляшка 150 мл №1	INPHARMA S.p.A	Німеччина	893,51грн
<u>ФІТОЧАЙ "ДОКТОР СЕЛЕЗНЕВА™"</u>	№ 15 1.5 г протиалергічний №20	Селезнева Л.В.	Україна	40,00грн
<u>ЛИСИЧКА</u>	Капсули №120	Фітобіотехнології	Україна	406,50грн
<u>МАКСЕФЕКТ (ТМ МАХЕФФЕСТ) З ВІТАМІНОМ С (1000 МГ) ТА ЦИНКОМ ЗІ СМАКОМ ЧОРНОЇ СМОРОДИНИ ТА ЧАБРЕЦЮ</u>	Порошок саше 4 г №20	PromoPharma	Республіка Сан-Маріно	343,30грн
<u>ФІТОЧАЙ "ДОКТОР СЕЛЕЗНЕВА™"</u>	№ 3 1.5 г від псоріазу №20	Селезнева Л.В.	Україна	42,00грн
<u>ОРТОМОЛ ДЖУНІОР З ПЛЮС</u>	Гранули малина-лайм 7 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	734,00грн
<u>Ехінацея + цинк + вітамін С</u>	Таблетки тм паляниця №50	Біо Лайт	Україна	95,34грн

<u>ВІТАМІНИ ДЛЯ ІМУННОЇ СИСТЕМИ FOLKERILLEN</u>	Таблетки №60	New Nordic Healthbrands AB		711,01грн
<u>МАВПЕНЯТКО БУЗИНЯТКО "SAMBUFLR SYROP" серії МЕЙТАЛЬ"</u>	Сироп флакон 120 мл №1	Бен-Шимон Флоріс	Ізраїль	276,50грн
<u>Вітамін С + цинк цитрат</u>	Капсули тм паляниця №30	Біо Лайт	Україна	54,12грн
<u>Напій зі стевією Екстра Лайф Імунітет + Вітамін</u>	Банка жерстяна 150 мл №1	Нові Продукти Україна	Україна	41,40грн
<u>МАКСЕФЕКТ (тм МАХЕФФЕСТ) З ВІТАМІНОМ С (1000 МГ) ТА ЦИНКОМ ЗІ СМАКОМ ВИШНІ ТА ШИПШИНИ</u>	Порошок саше 4 г №20	PromoPharma	Республіка Сан-Маріно	303,00грн
<u>Life Extension/Лайф екстеншн часник</u>	Капсули №200	Quality Supplements and Vitamins, Inc	США	1248,96грн
<u>Вітамін С+ екстракт калини</u>	Капсули тм паляниця №30	Біо Лайт	Україна	95,00грн
<u>Квертинімуно</u>	Капсули контейнер полімерний №60	<u>Борщагівський ХФЗ</u>	Україна	324,50грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН</u>	Питна бутылка + табл 7 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	1198,92грн
<u>ОРТОМОЛ ІМУН</u>	Гранули 15 днів №1	Orthomol pharmazeutische Vertriebs GmbH	Німеччина	1662,19грн
<u>Вітамін Плюс Імунокомплекс</u>	Таблетки шипучі тм tabula vita №20	Польський Лек	Польща	160,00грн
<u>Swanson Гриб Агарік бразильський</u>	Капсули 500 мг №90	Swanson Health Products	США	728,00грн